

Luceafărul

de dimineață

Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Neculai Onțanu

SALA DE
LECTURĂ

Localitate:
= DEVA
2
LUCEAFARUL

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 42 (914), Miercuri, 9 decembrie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

MIHAIL GĂLĂȚANU:
Sunt un hedonic incurabil, care tânjește după cerebralitate

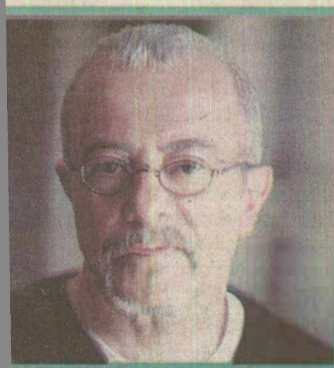
MIRCEA BÂRSILĂ:
Poeme

SORIN LAVRIC:
În intimitatea sculptorului

HORIA GÂRBEA:
De-a râsul, scrisul și trăitul

GABRIELA CHEORGHÎȘOR:
Călătorie romanescă în belle époque

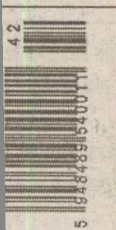
GELU NEGREA:
Machismul pământului metafizic

ANDREI CODRESCU:
În America era rock'n roll, revoluție, LSD și culori

În numărul viitor:

Un eseu de Cornel Ungureanu

Uniunea Scriitorilor solicită situația proiectelor din filiale pentru anul 2010

Ca urmare a hotărârii Comitetului Director din data de 30 noiembrie 2009, Uniunea Scriitorilor din România comunică:

1) Fiecare filială aUSR este rugată să trimită Uniunii o situație a manifestărilor culturale/proiectelor culturale care vor avea loc în cursul anului 2010 în zona de acțiune a filialei (toate manifestările/proiectele, nu numai cele organizate strict de filială).

2) Începând cu primul semestru al anului 2010, proiectele pentru concursul de finanțări nu se vor mai

adresa direct Uniunii, ci vor fi depuse la filiale. Proiectele de finanțări pe semestrul I al anului 2010 vor fi depuse până la data de 30 decembrie 2009. Comitetele de conducere ale filialelor vor face o preselecție și vor trimite la secretariatul U.S.R. proiectele alese (data limită 20 ianuarie 2010). Acestea vor fi luate în discuție de Comitetul Director care se va întruni în data de 27 ianuarie 2010.

3) Comitetul de conducere al fiecărei filiale va propune un proiect cultural reprezentativ pentru respectiva filială, proiect care urmează să fie sprijinit financiar cu prioritate de U.S.R.

Benjamin Fondane, un alt existențialism

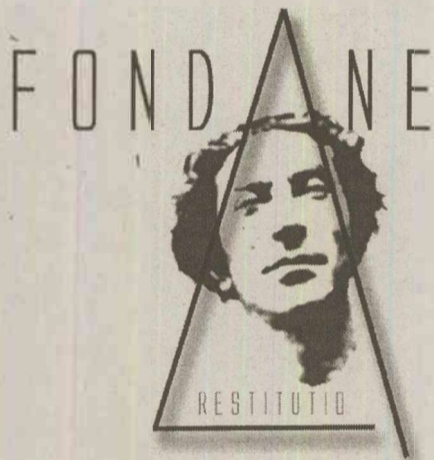
Dezbateri, lansare de carte și proiecție de film la Institutul Cultural Român

Ieri la Institutul Cultural Român a avut loc o întâlnire consacrată poetului și filosofului B. Fundoianu / Benjamin Fondane.

Intitulat **Benjamin Fondane – un alt existențialism**, evenimentul face parte din programul **Restitutio Benjamin Fondane**, dedicat traducerii în limba română și punerii în circulație a patrimoniului intelectual și moral lăsat de Fondane.

Au participat **Mihai Șora, Radu Bercea și Luiza Palanciu**.

Dezbateri din cadrul întâlnirii a vizat, alături de dimensiunea originală a existențialismului fondanian, aspecte concrete ale editării operei sale în limba română. Ea a fost urmată de lansarea primului număr al revistei **Academia de Poezie**, în prezența câtorva dintre autorii semnatari și a fondatorului revistei, Emil Stratan. Seara s-a încheiat cu proiecția filmului **Super abyssa sedimus** (texte: Benjamin Fondane, imagini: Alain Maison, realizare și montaj: Luiza Palanciu).

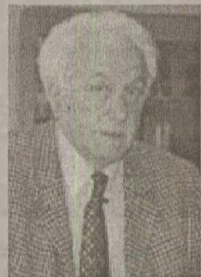

Adresa blogului dedicat lui Benjamin Fondane:

<http://fondane.wordpress.com/>

IN MEMORIAM

Marin Mincu

Uniunea Scriitorilor din România și Asociația Scriitorilor București anunță cu deosebită tristețe încetarea din viață a profesorului-doctor Marin MINCU, critic literar, poet și prozator de largă reputație. Marin MINCU s-a născut la 28 august 1944, la Slatina.

A absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București în anul 1967 și a devenit doctor în filologie în anul 1971, cu o teză despre opera literară a lui Ion Barbu. Între 1978-1994 a fost profesor asociat al Universității din Florența. Marin MINCU a debutat în anul 1964 în Gazeta literară cu un articol de critică și ca poet în 1966 în Amfiteatru.

Debutul editorial s-a produs cu poezie, Cumpănă în 1968. A publicat mai multe romane printre care: ciclul *Intermezzo*, Jurnalul lui Dracula 1992, Jurnalul lui Ovidiu 1997, ambele publicate mai întâi în limba italiană în Italia. A publicat de asemenea numeroase volume de versuri și volume de critică, antologii ale poeziei textualiste din România. Marin MINCU a obținut numeroase premii pentru literatură atât în Italia cât și în România. Pentru activitatea sa culturală prodigioasă s-a decer-

nat în anul 1996 Premiul Herder. Marin MINCU a fost de asemenea profesor și decan al Facultății de Litere la Universitatea Ovidius din Constanța și directorul unei edituri proprii, Pontica, la care a găzduit debuturi remarcabile ale tinerilor poeți din generația 2000. El a condus Cenaclul Euridice remarcabil pentru afirmarea în literatură a generației 2000. A avut de asemenea o activitate bogată de traducător din literatura italiană. Prin încetarea din viață a profesorului Marin MINCU literatura română, lumea literară și învățământul filologic românesc suferă o dureroasă pierdere.

Valeriu Sârbu

Uniunea Scriitorilor din România anunță cu durere încetarea din viață a dramaturgului, poetului și eseistului Valeriu Sârbu. S-a născut la 18 septembrie 1931 la Bujoreni, județul Vâlcea. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității București. A lucrat ca reporter și redactor la mai multe reviste și ca profesor la Liceul Nicolae Iorga din Vălenii de Munte. A debutat cu versuri în anul 1966, editorial în anul 1969, cu volumul *Poeme banale*. Prima piesă radiofonică, domeniu în care a excelat, a fost transmisă la Radio România în anul 1968 (*Balerina portocalie*). Au urmat numeroase piese în special pentru radio, dramaturgul primind premii pentru aceste realizări în România ca și în străinătate. A făcut parte din

USR, filiala Brașov. Prin încetarea din viață a lui Valeriu Sârbu, literatura noastră dramatică suferă o considerabilă pierdere.

Elena Zarescu

Uniunea Scriitorilor din România și Asociația Scriitorilor București anunță cu durere trecerea în neființă a scriitoarei Elena Zarescu. S-a născut la 5 noiembrie 1933 în județul Vâlcea. Absolventă a Universității București, Facultatea de Pedagogie, Elena Zarescu a activat ca profesoară de limba și literatura română. Ca poetă, a debutat în 1966 în revista *Luceafărul* și editorial cu placheta *Nordiceîn* 1971. A publicat numeroase volume de versuri inedite precum și mai multe antologii din lirica proprie. Prin dispariția poetei Elena Zarescu, breasla literară înregistrează cu tristețe despărțirea de o scriitoare sensibilă și de o bună colegă.

Calendar

- 10.12.1934 - Ion Bujor Pădureanu
- 10.12.1936 - Anghel Felicia Sprânceană
- 11.12.1950 - Mircea Dinescu
- 12.12.1939 - Tudor Octavian
- 12.12.1943 - Dorel Sibii
- 14.12.1941 - Iulian Neacșu
- 14.12.1939 - Rodica Lolita Tăutu
- 15.12.1926 - Tudor Steriade

Luceafărul

de dimineață

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Apare cu sprijinul

Str. Dimbovita nr. 59-61

Telefon: 0372.118.300

Fax: 0372.118.330

Director: DAN CRISTEA
Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:

HORIA GÂRBEA

BOGDAN GHIU

SORIN LAVRIC

IOLANDA MALAMEN

STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:

RADU F. ALEXANDRU

GABRIEL CHIFU

LIVIUȘ CIOCĂRLIE

TRAIAN T. COȘOVEI

MIHAI ȘORA

CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE

Administrație, difuzare: EUGEN CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruldedimineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450

ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzați în paginile LUCEAFĂRULUI DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:

Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica Poșta redacției vor purta pe plic mențiunea respectivă.

DIFUZARE

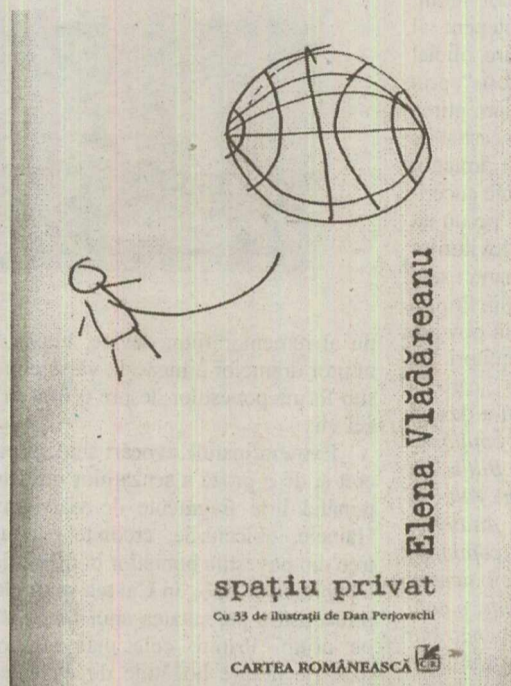
Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii.

De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română; număr de catalog: 19379

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

Poezie preponderent prozastică

Elena Vlădăreanu, Spațiu privat, Editura Cartea Românească, 2009, 75 de pagini

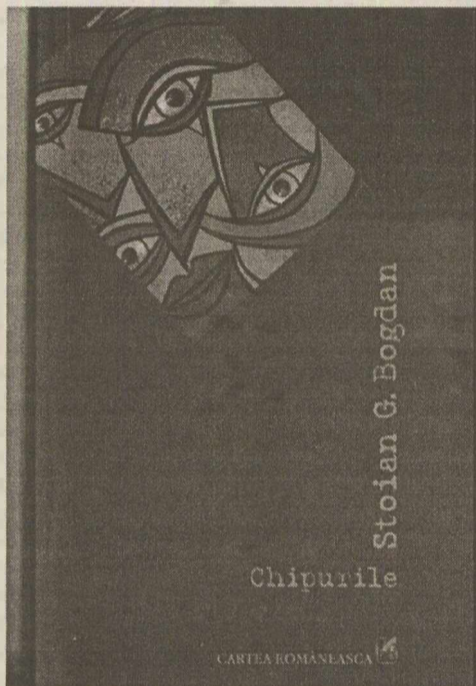
În spiritul avangardei, care respinge literaturizarea („nu-mi place poezia“, scrie autoarea), Elena Vlădăreanu, aflată la cea de-a patra carte a sa, după volumele **Pagini** (2002), **Fisuri** (2003), **europa, zece cântece funerare** (2005), cultivă aici cu precădere colajul verbal, pastașă, citatul brut sau prelucrat. Într-o **Notă** la volum, autoarea simte nevoia să specifice că este vorba totuși de o „carte de literatură“, dezvoltându-i totodată sursele: „În această carte sunt folosite, în forma lor originală sau prelucrate, citate din cărțile și de pe site-ul lui Jamie Oliver, din catalogul Ikea 2008, 2009, au fost preluate știri și articole din presa cotidiană și *glossy* și de pe agențiile de știri din timpul anilor 2007 și 2008, apar întâmplări repovestite din unele documentare transmise de Liber TV, Antena 3 și alte posturi tv, au fost citate sau comentate unele spunerii celebre, precum „**I AM NOT a Plastic Bag**“ (Vivienne Westwood), sunt folosite unele scrisuri găsite și culese de pe stradă, din București sau de oriunde din altă parte, ambalaje, advertoriale“ (p. 75).

Ceea ce iese din acest experimentalism cam extremist e o carte searbădă, fără prospețime, dar cu aplomb și ifos intelectual, o carte bântuită de statistică și de informații (gazetăria ucide poezia), interesantă mai degrabă prin ilustrațiile nostime datorate lui Dan Perjovschi. Ideea generală a textelor ar fi că spațiul nostru privat e invadat, supravegheat, decis și distorsionat de spațiul public, de privirea celorlalți. Trăim, ne hrănim, ne uităm la corpul nostru, ne construim viața, preferințele, prejudecățile, idiosincraziile după ceea ce primim ca informație cât mai recentă. Spațiul vital ar deveni astfel un text al lui *nu* care să împiedice imixtiunea: „nu-mi place poezia./ nu fac nimic din ce nu am chef./ nu-mi pasă dacă și când te rănesc./ nu sprijin programele sociale/ nu merg la vot/ nu mi-e frică de moarte./ nu dau doi bani pe viața aurolacilor./ nu dau doi bani pe viața mea./ și în general nu-mi place/ și nu-mi doresc nimic./ doar un spațiu în care să mă aud/ cum inspir și expir, atât.“ (p. 13).

Identitatea se impune ca o problemă de permanentă redefinire și de armonizare a contradicțiilor: „*Identify myself*“ până când voi fi tânără reprezentantă a poeziei române./ cât voi continua să scriu poezii oribile de feminine, să fiu atât de *uncool* și *unsexy*./ la 35 de ani ce se va scrie după elena vlădăreanu virgulă./ unde îmi e umorul. cum stau cu networkingul./ corespund cu un jurnalist austriac/ cu un artist plastic berlinez/ cu un autor mexican de haikuuri care trăiește la praga/ - oare asta contează mai mult?/ cu câțiva intelectuali albanezi/ dar asta chiar nu se pune./ de ce dorm atunci pe o ureche./ mă zbat suficient ca literatura mea să fie tradusă./ este mai bună engleza mea după o săptămână la new york./ am început să scriu la cartea secolului./ am aplicat pentru granturi, am făcut rost de recomandări/ am câștigat vreun premiu am un cv impresionant/ am

înțeles regulile jocului cum stau cu diplomația/ cât de des este afișat numele meu pe *google*/ și pe câte pagini în engleză// până la urmă eu nu sunt decât o fată cuminte./ port cu mine un tacâm de intenții scriitoricești./ am vise burgheze, vreau casă și copil/ vreau să te iubesc până la capătul lumi“.

Recunosc că poezia Elenei Vlădăreanu atacă multe deformări și ipocrizii ale lumii contemporane, că negația, dezgustul, nonconformismul naturalist pot îmbrăca forme convingătoare, dar lirica din actualul volum apare totalmente fără carne, precum o ramă din care lipsește tocmai tabloul. În plus, jargonul româno-englez în care scrie acum e un atentat la expresivitatea limbajului poetic.

Stoian G. Bogdan, Chipurile, Editura Cartea Românească, 2009, 70 de pagini

Personajul din **Chipurile**, volumul de debut al lui Stoian G. Bogdan (volum premiat la Concursul de manuscrise al Uniunii Scriitorilor) debitează o biografie enormă, pe potriva unui erou de roman popular. Puștan fiind, își vizitează astfel părintele la penitenciar, unde acesta e închis („îmi apăsăm irișii pe firele ruginite de sârmă ghimpată/ care delimitau viețile celor ca tata“), chiar în ziua de 31 decembrie, înainte de revelion, aducându-i și vestea morții bunicului, tatăl tatălui (poemul **General Gușă nr. 3**). Mama, „strânsă-n cămașă de forță“, e internată într-un sanatoriu de nebuni, pe ale cărui culoare personajul înaintează într-o vizită, cu inima „cât un copil lepădat“. Bunica își alină singurătatea („La bătrânețe, după ce ți-ai îngropat bărbatul./ după ce copiii și nepoții au ajuns departe, oameni la casele lor/ singurătatea e a dracu' de grea“) cu câinele Riki, pe care un vecin dement îl ucide cu coasa, din pricina unei mai vechi dușmănie de familie. Întoarcerea după ani a personajului la casa copilăriei înseamnă o revenire printre umbre: „coboři din mașină pe țărâna în care ți s-a terfelit copilăria/ acum ești om în toată firea nu ca atunci când ai plecat/ jumate tu jumate hainele lu' tac-tu/ trănestești portiera în urmă tragi din țigară fum după fum/ îți faci curaj deși-năuntru nu te mai așteaptă nimeni/ o gașcă de ani ți-a pângărit casa/ dar carul mare e tot între nuci limpede“ (**acasă**).

După cum se poate observa, sentimentalismul învăluie mai toate aceste povestiri despre sine, biografeme, probabil fictive în bună măsură, pe care le deapănă personajul, deși, pe de altă parte, acesta ține să se autoportretizeze, în același stil teribilist, ca fiind un dur („sunt canibal“, o „hienă flământă“), un bătaș căruia îi sare repede muștarul, o haimana iubeată, incorigibilă, prietenă cu băutura, cu lumea desuheată, dar și cu arestul poliției. Tandrețea și violența își împart sufletul acestui personaj, proiectat pe un soi de mitologie a

damnării și care, într-un poem compus cu forță și umor, își inventează deopotrivă o sumedenie de strămoși, venind din diferite neamuri și rase (turci, țigani, unguri, greci, evrei, români) de la care ar moșteni atât abilitățile, cât și defectele lor. Poemul e scris pentru că autorul, cum declară fanfaronard, are „cheful“ să-l scrie: „Da, am chef să scriu chiar poemul ăsta/ c-așa am eu chef. Și/ am de la strămoșii mei români patima/ băuturii, talent literar și-un loc la cimitir.// Beau de cinci zile și rămân în picioare, și/ nu mă clatin, și n-am nimic./ Păi dacă n-am nimic, ce dracu să am?“ (**Săgeata neagră**). Imboldul mai serios de a scrie s-ar explica însă printr-o atitudine trăiristă („Scriu pentru că trăiesc“, dar și „Prieten, viața e singurul căcat pe care-l mai am“), drept care autorul se percepe a fi nu „un poet“, ci „un poem“, ale cărui versuri sunt „străzi în care mă târăsc cu oameni pierduți/ șobolani și câini spre conștiință/ ca o iconă aducătoare de urgență“.

Chipurile constituie astfel o galerie de personaje („oameni pierduți“) pe care le-au mulat, așa cum le înfățișează propria lor istorie, patimi diferite, „scârba de viață“, „sărăcia și alcoolul“, timpul care trece, desfigurator, ratarea sau, cu numele ei metaforic, „bocancii eșecurilor“. Hoți și hoațe, târfe, țigani, pușcăriași sau simple lichele, colegi sau prieteni abătuți de soartă se perindă ca personaje ale cărții, alături de personajul eului evocator care vorbește din interiorul lucrurilor. Zugrăvind aceste „chipuri“, Stoian G. Bogdan se arată interesat de „povestea“ din spatele lor, de potențialul liric și dramatic al umanității pe care o reflectă, de efectele artistice la care se pretează aceste istorii de decădere și nebunie, de dragoste și moarte. Autorul știe să povestească, are umor, gradează inteligent „spunerea“, pe care o colorează adeseori cu un limbaj buruienos și anarhic, nu întotdeauna justificat. Ca modele posibile s-ar putea cita argezienele **Flori de mucigai**, dar și povestirile epitaifice, în vers alb, ale lui Edgar Lee Masters, în siajul căruia poetul compune textul său, **Frășina Lefter**.

Melodramaticul e bine reprezentat în „istoriile“ în versuri ale lui Stoian G. Bogdan, și la fel se întâmplă și cu expresiile figurative. Pentru a spune astfel că Jairica, din poemul cu același nume, e o hoată, autorul recurge la un soi de eufemism, scriind că „a crescut din buzunarele călătorilor/ pe traseul tramvaiului 14“. Din bătaie, femeia, altădată o figură legendară, își pierde mințile oferind privitorului o vedere de plâns: „Cât sunt eu de canibal/ era să-mi scape o lacrimă/ când am văzut-o izbindu-și capul/ în geamurile unei șoarmerii/ de parcă-n locul pieptului de pui/ s-ar fi perpelit un înger.// Poate a trântit-o scârba de viață/ sau poate bat eu câmpii“. Să remarcăm finalul „sec“ care încearcă să anteneze sentimentalitatea evocării. Enormitățile, teribilismele, rostite însă ca simple banalități, intră în rețeta proprie a stilului folosit de Stoian G. Bogdan: „până la urmă o să-mi scot eu frumos ochii/ ca să-mi îndes în orbite două grenade cu inelele scoase/ poate așa o să am o viziune mai normală asupra lucrurilor/ poate așa voi avea un look mai mulțumitor“. Se înțelege de la sine că acestea caracterizează în cel mai înalt grad declarația erotică: „mi se chircește trupul/ ba chiar mai mult/ am spasme îmi cad dinții/ mi se lichiefiază ochii și îmi curg pe față/ îmi înghit limba/ năpârlesc/ imaginea mea de bărbat se fărâmițează/ am devenit o scamă/ tot ce sunt e rupt din mine și ars/ chiar și amintirea mea e decupată ca o poză/ dintr-un album vechi“ (**calvar tango**).

Originar din Comănești, Stoian G. Bogdan descrie orașul natal ca pe un loc infernal, cu o voce și o frazare care îl amintesc pe Ioan Es. Pop: „aici prietene ar fi fost mai bine să nu intri/ ăsta-i orașul comănești. aici m-am născut eu/ aici te așteaptă disperarea în rochie de mireasă/ și moartea dacă ai noroc“. Oricum, este strofa cea mai sugestivă, cea mai puternică din această carte interesantă, scrisă de un anarhic dotat cu sensibilitate lacrimoasă.

Cartea lumii, cartea unui neam

ADRIAN G. ROMILA

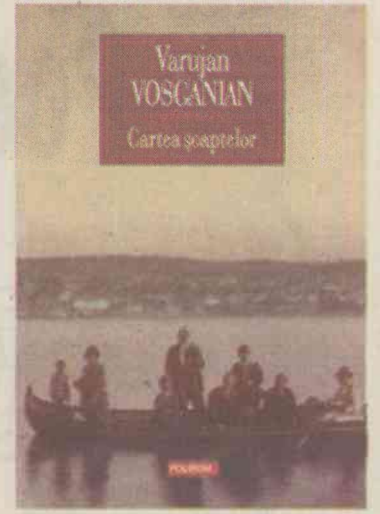
Primul roman al lui Varujan Vosganian pare că plătește un tribut personal: către propria familie, mai întâi, apoi către propriul neam. **Cartea șoptelor** (Polirom, 2009) e un epos consistent, așezat în pagină, în ciuda întinderii uriașe, cu mâna sigură a unui povestitor de vocație, conștient de datoria sacră de a salva prin poveste istoria tragică a poporului său. Într-un dispreț total față de trendul minimalist și față de arhitecturile căutate, romanul lui Vosganian amestecă firesc autobiografia, documentul istoric și evocarea „realistă”, într-o pastă epică fluidă, care se revărsă cu liniștea măreață a unei epopei clasice. Avem de-a face, în **Cartea șoptelor**, cu o compoziție mixtă, nici biografie, nici ficțiune, dar cu reale virtuți narative, care se întrec ca într-un complicat covor persan, cu minunate inserții lirice și cu numeroase deschideri simbolice.

Apăsător de greutățile unei memorii care-l depășește, povestitorul romanului o eliberează spunând-o, dar numai după ce a încercat să-i dezlege toate firele. E vorba de drama neamului său, armenii, oameni al căror destin de veșnic pribegi vine de departe, din stepele Orientului, adună zbuciumul deportărilor turcești și rusești și se extinde până în prezentul apropiat, când existența unei patrii minuscule nu a stins dorurile exilului. Punctul nodal îl constituie poveștile pe care bătrânii familiei Vosganian le spun la ceasuri rânduite, într-un cavou părăsit din curtea bisericii armenesti din Focșani. Ele desfășoară în ochii copilului și apoi ai adultului martor o lume întreagă, o lume care are drept miez neamul hăituit de istorie al armenilor, din care familia naratorului e doar o parte. El e „scorpionul de cărți”, cum se autodefineste într-un loc, prin gura bunicului Garabet, o vietate devoratoare de file, care se hrănește cu poveștile din ele. „Fiecare lume trebuie să aibă vietățile ei. Cartea e și ea o lume. Vietățile sunt sortite să se hrănească cu păcatele și greșelile lumii. Așa și scorpionul ăsta: îndreaptă greșelile din cărți [...] Acum, însă, povestitorul sunt eu, un fel de scrib care vrea să îndrepte greșelile vechi. Sunt, așadar, un scorpion de cărți”. Nenumărate sunt, în roman, punerile în abis, teoretizările „șoptelor” și ale cuvintelor despre ele, în virtutea aceleiași datorii de a reface la scara evocării literare spectaculoase și terifiantele lucruri nespuse, întâmplate cu armenii și cu strămoșii „scorpionului de cărți”. Scrisul e exorcizator și, prin asta, e vindcător,

el răzbuună idealurile prăbușite ale unui popor care, alături de evrei, s-a numărat printre primele care a suferit condiția de apatridi, obligați să-și arunce mereu rădăcinile în toate părțile lumii și să renască din cenușă. Poveștile întrerupte și aspectul fragmentar al textului sunt justificate chiar de avatarurile nemaivăzute ale protagoniștilor, ele se consemnează așa cum sunt, rupte, reînnoțite și iarăși rupte, într-o împletitură infinită, dincolo de orice logică umană. „Poate că în loc de **Cartea șoptelor**, această poveste s-ar putea numi **Cartea lecuirii**. Căci ea povestește despre oameni trecuți printr-o suferință de neînchipuit, de care fiecare a căutat să se vindece în felul său. Și cum realitatea este rareori leacul realității, bunicii mei și bunicii bunicilor mei păreau că se învârt în cerc, reînălțându-se din nou și din nou. Lăsând în urmă lucrurile reale, poporul bunicilor mei s-a călăuzit după lucrurile imaginare și după lucrurile imaginate, anume cele care nu existau și cele pe care, existând, ei se încăpățâneau să le vadă altfel de cum sunt”. A nu accepta înfrângerea, a te iluziona cu speranța revenirii, păstrând, în acest timp, prin povestea „șoptită”, memoria vie, iată soluția la o istorie absurdă.

Și, într-adevăr, suferințele au fost de neînchipuit. Chiar dacă romanul se țese concentric în jurul bătrânilor din cavoul lui Seferian, din Focșani, în fumul de tămăie al pârintelui și în mirosul colivei din griș cu nuci prăjite, adusă în cinstea tuturor morților, el consemnează, de fapt, cele mai dramatice momente din existența poporului armean. Ca o țesătură imensă, poveștile personale ale membrilor familiei bunicilor și străbunicilor lui Varujan sunt înghițite de cele ale unor personaje legendare, și toate împreună alcătuiesc fresca totală a tragediei unui popor. Rămânem fascinați de extraordinarele destine ale unor efigii umane armenesti: generalul Dro, marele luptător pentru refacerea țării cotoșite de turci, mai întâi, apoi de bolșevici, ajuns în România, unde și-ar fi ascuns armele secrete, exilat, ulterior, în America; Hartin Fringhian, marele industriaș interbelic al zahărului, ascuns de teama comuniștilor în munți, cu testamentul său fantomatic păstrat direct pe corp, pe sub haine; Levon Zohrab, prea onorabilul domn care i-a garantat lui Chivu Stoica, prin prietenia cu oficialitățile bancare turcești, plata întârziată a mărfurilor blocate în portul Constanța; Micael Nora-

dunghian, masonul plâsmuitor de hărți fantastice într-o dreaptă împărțire a hotarelor lumii; răzbuunătorul Misak Torlakian, locotenent al generalului Dro, care-și marca fiecare oficial turc pedepsit, conform planului „Nemesis”, prin cioplirea unui căluț de lemn, în amintirea fratelui său ucis de otomani. Toți aceștia au avut, într-un fel sau altul, legături cu protagoniștii din cavou, toți au plecat din veșnic cucerita Armenie pentru a-și purta dorurile pe un alt țărm al Mării Negre, la fel de supus loviturilor istoriei. Dar cu adevărat impresionante sunt paginile despre deportările armenilor din Primul Război Mondial și de după, trecute în poveste din „șoptele” strămoșilor supraviețuitori. În acest sens, naratorul vorbește de o „carte a șoptelor” născută cu mult înainte de a deveni carte. „Și nu a început în Focșaniul copilăriei mele, ci în Sivas, în Diarbekir, în Bitlis, în Adana și în regiunea Ciliciei, în Van, în Trabizonda, în toate vilaietele Anatoliei răsăritene unde s-au născut armenii copilăriei mele și care se numără printre eroii acestei cărți. Ba chiar a început cu mult înainte, o dată cu legendele și cu spaimile pe care bătrânii copilăriei mele le-au ascultat și le-au simțit în copilăria lor”. Scenele din acest trecut apăsător sunt memorabile și e probabil că sunt recuperate în carte și din documente istorice veritabile, nu doar din povești. Asasinatele în masă și incendiile din cartierele armenesti ale Constantinopolului, din ordinul înalților oficiali otomani; drumul presărat cu morți al convoaielor de deportați, însoțite de soldați turci brutali și jefuite de bandele de kurzi, de-a lungul Eufratului încărcat de cadavre; foamea, frigul, disperarea și epuizarea armenilor mânați cu sabia până la marginea deșertului persan; sosirea vaporului plin de copii orfani în portul Constanța, în căutarea unor rude care să-i adopte; întoarcerea armenilor naivi în patria înșelătoare, reînființată de sovietici (codul pentru eventualii amatori din exilul românesc erau salutările către „Staipehoelian”, transmise prin scrisorile deschise și cenzurate); deportările în Siberia și abuzurile soldaților ruși „eliberatori”; colectivizarea din Vadu Roșca, făcută cu tancurile și mitralierele, sub conducerea foarte tânărului pe atunci Nicolae Ceaușescu. Istoria mică întâlnește istoria mare, numele ciudate ale armenilor se intersectează cu cele celebre ale făcătorilor de țări și războaie. Cavoul lui Seferian, luat ca spa-

țiu al rememorărilor, devine, treptat, spațiu al tuturor dramelor armenesti, vărsate în România sub forma poveștilor despre cei morți și despre cei vii.

Extraordinarele evocări sunt secundate discret și de o proză a senzațiilor rafinate, recompunând liric fragmente de viață armenescă. Hainele, obiceiurile, credințele, arta culinară trec din poveștile bunicilor în memoria afectivă a copilului și, apoi, în **Cartea șoptelor**, pentru a reconstrui perenitatea unui neam aflat veșnic pe drum. Printre cele mai savuroase sunt pasajele despre bogățiile din vechile dugh armenesti ale Focșaniului: „Zahărul candel semăna cu bucățile de cristal din candelabru cel mare al bisericii armenesti. Calupurile de rahat își estompar culorile, verde, galben, roz, sub pudra albă care se topea, răcoroasă ca o ninsoare, pe limbă. Pachetele cu napolitane foșneau între degete ca frunzele uscate. În borcanele înalte de sticlă amandinele, drajeurile, caramellele se încliau. Le mutam dintr-o parte în alta, în gură, aproape fără să respir și fără să înghit, ca gustul să se păstreze cât mai mult. Jeleurile crănțaneau între dinți, cu izul lor de anotimpuri amestecate”. Imaginile acestea oferă providențiale pauze narative, compensând prin percepții delicate văltoarea aglomerărilor de drame și frământări.

Melanj fericit de istorie și autobiografie, romanul lui Varujan Vosganian demonstrează încă o dată impactul zguduitor al vieții „șoptite” ca literatură, sub cele mai bune auspicii estetice. În ea, povestitorul poate fi o prezență întâmplătoare, cum însuși o recunoaște, dar impresia temică de trăit estompează cvasi-absența naratorului. Lucrurile s-ar fi petrecut la fel și fără el, doar că el e cel care le-a citit primul.

Nicolae Manolescu a ales să-și sărbătorească aniversarea a șaptezeci de ani de la naștere publicându-și memoriile. A ieșit un volum intitulat „Viața și cărți. Amintirile unui cititor de cursă lungă”, editat la Paralela 45. Avem de a face, într-adevăr, cu genul memorialistic? Nu prea. Avem, în acest volum, prea puțină viață. Nici Nicolae Manolescu nu consimte să devină introspectiv, nici „personajele” amintirilor sale nu sînt văzute cu ochiul unui prozator. Nicolae Manolescu nu are viață personală aici, în amintirile sale. Conștientizează acest fapt și îl comentează. În fond, adevărata sa viață personală a stat sub semnul înfîlțirii cu lecturile și cu personajele din cărți. Oricît de introspectiv ar vrea să devină, dacă ar alege, de pildă, să-și rememoreze iubirile, și dominantă a acestei introspecții ar fi livrescă și profesională cită vreme Manolescu recunoaște că se

DON QUIJOTE CITIND

IOAN BUDUCA

personaj. Dovada vine chiar în locul în care mărturisește că n-ar putea scrie o carte ca „Scrisori către fiul meu”, în care Gabriel Liiceanu frizează uneori exhibiționismul monden. N-ar putea, zice, fiindcă nu poate fi sigur că se cunoaște bine pe sine. Imediat, apoi, constată că, iată, nici aceste memorii n-au ieșit atît de politice pe cît riscau să iasă, știindu-se autorul pe sine ca o fire poate mult prea înclinată spre fața politică a lucrurilor. Se înșală.

Partea a II-a a volumului este eminentă politică. Tot ce-și amintește din vremea debutului pînă în prezent apare ca fiind filtrat prin culorile politicii. E normal. Manolescu a trăit conștientizînd mereu rolul acestui filtru de culoare în viața românească și acest rol a fost și rămîne anormal de important. E normal să fi fost influențat de această anormalitate și e normal ca ea să apară ca dominantă de culoare a vîrstelor sale pe deplin conștiente de conjuncturi. Dar e destul de ciudat să-l vezi pe autorul acestor memorii de cititor înșelîndu-se că partea a II-a a volumului n-ar fi atît de politică pe cît s-a temut că ar putea fi. Este. Intitulată „Scrisul și cititul”, această parte nu face imaginea în oglindă a părții întîi, intitulată „Cititul și scrisul”. Ar fi putut să se cheme „Scrisul, cititul, politica”.

Nicolae Manolescu a fost șeful departamentului de politică literară din viața culturală românească vreme de cel puțin două decenii, înainte de 1989, și în vremea aceea politica literară era ea însăși un departament important al politicii naționale, iar, în ultimele două decenii, Nicolae Manolescu a fost și lider politic important, și comentator de mîna întîi al situațiilor politice (ceca ce, în „Viața și cărți”, redevine cu brio, de această dată în formula unor comentarii de istorie a vieții politice recente).

Dar noutatea cea mai importantă a cărții este dată de

profesionistului spre a se prezenta ca personaj al propriilor sale lecturi, mai exact (iată adevărata noutate!), în pielea goală a sufletului său de cititor. Etajarea lecturilor, cele din perioada inocenței preprofesionale fiind reconstituite psiho-arheologic, dacă se poate spune așa, și analiza acestei etajări inocență-profesionalizare face ca multe pagini din aceste memorii să fie cu adevărat psiho-epice. Nu avem introspecția trăirilor personale, dar avem, iată, o introspecție a trăirilor de lectură cum n-a mai scris nimeni la noi. Nici măcar Matei Călinescu, cel care a introdus teoremele relecturii, dar care n-a intuit că, dincolo de teoremele de critică literară și de exemplificarea lor, se ridică un munte chiar din platitudinea teoretică: este relieful romanesc al sufletului care citește, recitește și devine (sau poate devine) un personaj de hîrtie chiar în interiorul vieții. Nu numai un profesionist, ci și un personaj al lecturii.

Acosta pare a fi talentul de prozator al lui Nicolae Manolescu: capacitatea psiho-arheologică de a vedea vîrstele și sufletul personajului care citește. Profesionistul care analizează cărți dipare în fundalul acestui suflet care, acum, nu povestește o istorie a formării intelectuale, ci istoria personajului care a ajuns el însuși să fie. În fond, în „Viața și cărți”, avem o versiune nouă a donquijotismului, povestită de Don Quijote însuși, după ce s-a întors la viața reală și după ce a descoperit că din toată realitatea vieții nu i-au rămas decît lecturile. Dacă ar trebui să o prindă în „Istoria critică...”, autorul acestei cărți ar fi în mare defect de modestie, fiindcă ar trebui să scrie: „Viața și cărți” este cea mai bună carte din literatura noastră despre un tip de personaj cu nimic mai puțin reprezentativ decît Ion al lui Rebreanu: cititorul de cărți”.

De la Nistru pân' la Piața Miniș

FELIX NICOLAU

Vremurile de criză întotdeauna inspiră soluții interesante. Așa este cazul din ce în ce mai captivantei reviste **Stare de urgență**, preocupată în special de realizările culturale ale basarabenilor de pretutindeni. Redactorii au avut o idee excelentă – anume inserarea unui volum de poezie în cadrul revistei. Prima ispravă de acest fel a fost publicarea Dianei Iepure, cunoscută deja prin volumul **Liliuța**, apărut la Editura Vinea.

O sută cincizeci de mii la peluze este un grupaj de poeme în care se mai poate regăsi ceva din pitorescul savuros și alintat al Liliuței. Propriu-zis, este vorba despre o continuare a acestei cărți în ordine autobiografică. Amintiri din frageda pruncie, până la stabilirea în București și noul stil de viață de aici. Substanța lirică este mai variată, iar forma a devenit mai laxă. Cu alte cuvinte, o oareșce modernizare a scriiturii. **Liliuța** era mai omogenă. **O sută cincizeci de mii la peluze** este variată, cu ton egal, fără proteste, patetisme sau imaginație fabuloasă. O zicere firească, contrapunctată uneori de instantanee sau concluzii ironice ori simbolice.

„eu am o familie nouă/o casă nouă ce miroase a vopsea și a nivea for men after shave/un copil nou/și eu nou-nouță” (**Eticheta**). Relatarea este la nivel minimal, fără pretenții. Firescul cotidian cu bucuriile lui simple este izvoarele confesiunii. Însă nu e bine să dai totul în vileag: „mi-am zis să nu mai enervăm pe nimeni/cu fericirea noastră/fericirea e lipsită de bun-simț/e un fel de curvă de lux” (**O sută cincizeci de mii la peluze**). Și atunci narativul confesiv deviază înspre autoficțiune. Parcă citesc din Femeia în fața oglinzei a Hortensiei Papdat-Bengescu, într-o variantă mai resemnată: „azi-mă simt precauțea numărul unu a minișului/ azi fac din părul meu legătura/ [...]/ hai la păăăĂĂĂ la păăăĂĂĂ la păr/ îmi modulez vocea/ vreau să fie caldă/ ca un păr lung căzut peste fese” (**Cântăreața cheală**). Alter-egoul liric își trăiește simplitatea cu o resemnare bucuroasă și nu se ia prea tare în serios. Nicio bășcălie ori sarcasm, nici secțiuni transversale înspre o realitate ascunsă, amenințătoare. Pur și simplu, un drum la Piața Miniș din cartierul Titan este doar un drum la cumpărături. Poezia își conservă; cu toate acestea, poeticitatea, datorită delicatetei și a unor minifantezii înscenate de o imaginație simpatică, cuminte. Delicioase sunt și frânturile de dialog casnic, jocuri și tchinări tandre: „cine te-a născut de ești/așa de frumos și deștept?/-tata,/răspunde cel

cosăuți.md

mic și/râde/nu sunt tare grasă, nu?/-ei, cum poți vorbi așa?/tu pur și simplu/ai sâni” (**Alte mame sunt dinozauri**).

Unele dintre aceste scenete de sufragerie nu spun mare lucru. Le citești și nu-ți rămâne în minte mai nimic. Atunci scriitoarea simte că riscă să cadă în platitudine și schimbă urgent registrul. **Sobușoara**, de pildă, este un text desprins parcă din volumul anterior: „miros de sarmale răciturii și clătite/ uite tata ce bine trăiesc/am cărți multe cărți și mai ales timp/ să le citeșc așa cum ai vrut tu/ chiar și când soarele e sus/ la parter stau cu lumina aprinsă/ trenul prietenia ajunge la șase/ la gara de nord/ pe peron inima mea/ înțepenește ca o bucată de carne/ în zeama de răciturii”.

Dacă ar ține-o tot așa, linia estetică nu s-ar frânge nicicând. Din păcate, raportările scriitoricești constituie o ispită prea puternică și nu-i reușesc Dianei Iepure așa cum nu le reușesc nici altora. **Eu am un prieten snob** e o poezie cu dedicație ascunsă, probabil: „excentric guraliv plin de sine/ el citește mai mereu/ citește pe nerăsuflăte bibliotecii întregi de poezie/ el ar citi și de pe tăblițe de lut scrieri cuneiforme” ș.a.m.d. Neconvingător.

Convingătoare sunt, în schimb, oglindirile de iatac, la fel de sincere ca ale Elenei Vlădăreanu, doar că mai indulgente: „s-a încheiat sezonul sânilor cu lapte/gata/nu se mai poate/nu se mai poartă/îi simt grei ca pe-o blană de urs în arșița verii// [...]/îi scot acum să-i pun în șifonier/să-i presar cu levănțică și să-i am din când în/când mi se face dor de tinerețe/să-i probez cu ușa încuiată și/să mă privesc în oglindă” (**s-a închis sezonul sânilor cu lapte**).

Minunat este și ciclul **cosăuți.md**. Memoria afectivă a clipelor de ingenuitate ale copilăriei are ceva din Cristina Ispas, dar fără simbolizări excesive, ceva din Carmen Dominte, dar fără dureri înăbușite, filtrate prin muzică,

ceva din Lavinia Bălulescu, doar că mai puțin poznașă: „mama face fețe de pernă/din cămășile vechi ale tatei/ scoate gulerul mânecile lasă doar/ nasturii la mijloc/ sidefați/ toată copilăria am dormit pe pernă/ ca pe pieptul lui tata” (**ca pe pieptul lui tata**). Suprasemnificația este derivată din evocare fără pic de scremere interpretativă. Este ceea ce aduce nou Diana Iepure. Și mai aduce nou rememorarea copilăriei de peste Prut: primele lecții de pian, tot felul de figuri ciudate de basarabeni percepute prin ochii uimiți ai unei fetețe, locuri, senzații.

Un alt ciclu, **à la guerre comme à la guerre**, dă seamă de începutul ieșirii în evidență cu ceva anume, de adolescență și tinerețe. În câteva poeme, scriitoarea reușește performanța de a trece în revistă o viață întreagă. Dragostea se amestecă cu lozincile partidului comunist sovietic, cochetăria cu evenimentele tragice. În repertoriul imagistic apar până și unghiile pe care le știm de la Dumitru Bădița și Teodor Dună. Niciodată, însă, nu este făcut pasul înspre încrâncenare sau alambicare. Totul este limpede, chiar și atunci când descrierile îi este preferată sugestia. Să nu se înțeleagă că ar fi vorba despre descriptivism. Poemele sunt scrise economicos, fiecare vers având o misiune precisă, iar balast nu prea există. Construcția este clasicistă doar în principiu. În fapt, poeta are ochi pentru orice, în tradiție rilkeeană – nimic nu i se pare nedemn de inclus în arta ei. Decența și concentrarea nu dau deloc senzația de artificial – ele țin de un bun-simț excepțional. **Ratarea nr. 2 cu minciună** depune mărturie despre cum se pot îngloba multe elemente într-un recipient poetic mărunț: „ne îmbrățișam sub plapumă/ tremurând de frig/ în pumnul ei o scrisorică/ plină cu greșeli/ mamă subliniat/tu a-i pe cineva tu nu a-i plecat la piață/ e prea aproape subliniat/ și tu a-i stat prea mult și-am plâns/ ca atunci când am așteptat/ să mergem să-l vedem pe moș crăciun/ lasă mamă/ că nu-mi trebuie mie moș crăciun/ așa și-am spus/ dar a fost o minciună”.

Poezii ca niște scrisorele sau file de jurnal simulat adolescentin. Cele mai bune mostre, șlefuite și frizate exact cât să nu pară prea aranjate, sunt parcă inspirate de noua sinceritate sau, și mai bine, de experiențele holistice, intime ale performanțismului. Diana Iepure este valoroasă pentru că reușește să scape influențelor. Uneori, poezii e bine să stea mai mult în casă, să cânte la pian, să vadă cât mai rar alți poeți.

Călătorie romanescă în belle époque

GABRIELA GHEORGHIOȘOR

Pintre surprizele Editurii Humanitas de Gaudeamus 2009 s-a numărat și lansarea romanului **Viața începe vineri** de Ioana Părvulescu. Pentru cei care cunosc cărțile redactoriei de la **România literară** (în special eseurile de reconstituire a unor epoci ecuate, plecând de la cercetarea documentaristică, însuflețită epic și stilistic, colorată terar), trecerea la proza propriu-zisă nu este însă deloc surprinzătoare (și Constanța Iulian-Ghiulescu, autoare a unor studii, tot la școlii Școlii Analelor, privitoare la dragoste și la sexualitate în secolele XVIII-XIX, a sfârșit prin a scrie un roman erotic și atmosferă, **Evghenii**).

Incursiunea Ioanei Părvulescu **În intimitatea secolului 19** are, așadar, și o mare romanescă. Cronotopul din **Viața începe vineri** îl reprezintă Bucureștiul din

belle époque. Mai precis, acțiunea de aici se desfășoară în ultimele 13 zile ale anului 1897, într-o lume românească intrată pe făgașul modernizării, cu mari speranțe „în puterea științei, în progres și-n viitor” (din **Cuvânt înainte**), în ciuda diverselor dificultăți cotidiene (financiare sau de alt fel). Doctorul Leon Margulis, de pildă, luptă zilnic cu moartea, chiar dacă mijloacele lui medical-materiale sunt mai mult decât precare (nădăjduiește totuși că leacul tuberculozei va fi descoperit cândva); Nicu, băiatul de 8 ani, cu o mamă bolnavă psihic, face pe comisionarul pentru a supraviețui sărăciei, dorindu-și ca viitorul să-i redea prietenului Jacques posibilitatea de a merge pe ambele picioare; Costache Boerescu, șeful Siguranței publice, confruntat cu o anchetă încălțată, prevede că amprente digitale vor deveni cel mai bun mijloc de recunoaștere a răufăcătorilor. În plus, toată suflarea, de la mic la mare, își joacă norocul la Loto și stă cu ochii pe „gazetă” (câteva dintre personajele narațiunii lucrează la **Universul**), intuind, încă de pe atunci, că presa va ajunge a patra putere în stat.

De ce **Viața începe vineri**? Pentru că un jurnalist din secolul al XXI-lea, Dan Crețu, în vârstă de 43 de ani, se trezește, din viața lui obișnuită, într-o altă epocă, în 19 decembrie 1987, zi de vineri. Această misterioasă întoarcere în timp amintește de filmul **Somewhere in Time/Undeva, cândva**

(ecranizare a romanului lui Richard Matheson, **Bid Time Return**), numai că acolo călătoria temporală se produce voluntar. În romanul Ioanei Părvulescu, personajul nu știe și nu înțelege ce i s-a întâmplat, fiind la fel de dezorientat ca eroii nuvelor mitic-fantastice ale lui Mircea Eliade. De altfel, dintre toate vocile cărții, a lui Dan Crețu este cea mai ștearsă/artificială (v. monologurile reflexiv-retorice), dar prezența lui constituie centrul de greutate pentru problematica filozofică a timpului, exprimată sintetic de Pavel Mirto (redactor la **Universul**, care va scrie un roman de anticipație, **Viitorul începe luni**, refuzat de editura Sococ): „toate lucrurile care au fost și or să fie sunt și acum, în prezent”. Prin urmare, ca și la Eminescu, „Toate-s vechi și nouă toate”, „Viitorul și trecutul sunt a filei două fețe”, „Tot ce-a fost ori o să fie/ În prezent le-avem pe toate”. Nu întâmplător, muzica de la ceasul cu figurine al lui Jacques este un menuet. Ca dans, menuetul are trei timpi, iar ca specie muzicală, o formă tripartită, precum timpul. Dar și timpul, și muzica (cea mai abstractă dintre arte) reprezintă un continuum evanescent pe care mintea omească încearcă în zadar să-l parceleze, să-l stăpânească prin conceptualizare și prin măsurare.

Pe lângă acest joc cu timpul, inspirat de filozofia schopenhauriană („Toată istoria omenirii în timp și spațiu nu este decât un

șir de manifestări ale Ideii”) și de teoria coexistenței lumilor posibile, **Viața începe vineri** conține și o intrigă de tip policier: abilul Costache Boerescu are de dezlegat nu numai enigma „străinului” Dan Crețu, ci și pe aceea a asasinării tânărului aristocrat Rareș Ochiu-Zănoagă, legată de dispariția icoanei Maicii Domnului (cu diamante de stele pe umeri) de la fosta Mănăstire Să-rindar (dărămată de Nicu Filipescu, primulul Capitalei, cel care l-a ucis în duel pe George Lahovary, directorul ziarului **L'Indépendance Roumaine**). Farmecul discret al romanului se sprijină însă pe povestea de dragoste dintre Iulia Margulis (o tânără romantică nonconformistă, poliglotă, care citește **Vanity Fair** și ține jurnal) și Alexandru Livezeanu, un coureur sufletist și copilăros, dintr-o familie înstărită, care caută cu lămurirea încercările.

Viața începe vineri se citește cu sufletul la gură. Ioana Părvulescu nu are doar capacitatea de a re-crea atmosfera vremii sau de a construi personaje simplice, unele cu relief, ci și tenacitatea de a crea și de a doza suspansul. Și, de asemenea, inteligența artistică de a lăsa narațiunea deschisă, cu toate că **Epilogul** aduce câteva informații lămuritoare. Sperăm că acest roman este primul dintr-o serie, deoarece autoarea elegantelor cronici „optimiste”, „pesimiste” ori a încântător-desuetelor „saloane literare” dovedește o reală vocație de prozatoare.

VIAȚA CA LITERATURĂ

REALUL ȘI
IMAGINARUL

Scriitorii, mai ales prozatorii, sunt adesea săcăiți de o întrebare: „ce e real și ce e închipuit din ceea ce scrieți?” Pun această întrebare cititorii la întâlniri, la lansări, o pun și apropiații, prietenii, cunoștințele, dar, nu de puține ori, și criticii lasă să se întrevadă că-i preocupă întrebarea. Ei sugerează că aflarea unui răspuns clar i-ar ajuta la o evaluare mai exactă a cărții. Poeții sunt mai feriți de astfel de chestionări, deși adesea asumarea la persoana întâi, mergând până la identificarea cu persoana civilă, este mult mai tranșantă. Poezia beneficiază de prezumția translării către o altă realitate – poetică, literară, metaforică – încă de la primul nivel al lecturii, în timp ce proza este tratată ca documentar, o curiozitate, aș spune ca privitul pe gaura cheii, îndemnându-i pe toți cei ce vin în contact cu textul să-i ducă mai întâi spre identificarea, din planul biografic, a faptelor și personajelor. A fost o vreme în care scriitorii, alții oameni serioși, ambiționau să meargă pe urmele lui X sau Y spre a dovedi că personajele au existat ori chiar există, că întâmplările sunt „rupte din viață”. Dezamăgirea se instalează la capătul demersurilor, dar asta nu i-a demobilizat nici pe ei și nici pe lectorii de după ei, astfel că alte și alte valuri de investigatori de fapte literare se mai trezesc la sunetul goamei ce anunță lupta dintre real și imaginar în conștiința publicului. Iar această lectură deformată și deformantă a textului începe prin însăși educația oferită în școli. Ideea de bază a acestei educații este că literatura, proza în special, are valoare pentru că urmează, obediend, viața, că autorul s-a inspirat din realitatea imediată. A văzut Rebreanu un țăran sărutând pământul și gata a scris „Ion”, a fost răscolit de tragicele întâmplări ale lui 1907, s-a inspirat din ele și a dat „Răscoala”. A trăit Marin Preda printre țăranii din Siliștea-Gumești și a avut un părinte fabulos în istețimea, umorul, „filosofia” sa, și „Moromeții” a fost ca și scris! În fond, chiar și criticii adoptă atitudinea tatălui lui Preda, care nu s-a arătat impresionat de romanul fiului său, trăgând concluzia că nu-i nicio scofală: „ai scris ce-ai văzut și tu pe aici”. Uneori, lucrurile au luat chiar o turnură tragicomică, autorul fiind dat în judecată de câte unul sau altul pe motiv că „l-a scris” în cartea lui.

Realitatea, ceea ce se petrece în jurul nostru sau ceea ce ni se întâmplă nouă, este in-formă. Spre a lua formă, ea trebuie structurată, pusă în ordine, cronologică și logică, dar, mai ales, trebuie să i se dea un sens. In-formul nu are sens, nu are semnificație în sine: doar forțând noi și, prin comparație cu ceea ce este structurat, spunem că lipsa de semnificație este ea însăși semnificativă. Chiar decupate fără nicio intervenție în „realul” lor, faptele sau personajele unei cărți nu mai sunt, dar absolut deloc, ceea ce erau în realitatea lor identificabilă în viața civilă. Un proces-verbal, sau orice alt text administrativ, inserat într-o ficțiune, devine altceva. Folosind de alți autori în alte ficțiuni capătă alte și alte semnificații, deși el, practic, nu se modifică în concretul lui. Așadar, valoarea lui de semnificativă nu este intrinsecă decât la momentul originar, în scopul pentru care a fost creat și în relație cu publicul cărui i se adresează. El are atunci o valoare de întrebare, de utilitate practică, în timp ce, folosit într-o realitate imaginară, capătă valențe simbolice.

Un text imaginar este un construct. În care, de exemplu, timpul este unul de tip special, comprimându-se sau dilatându-se, înlăturând ceea ce cu toții trăim: multe momente în care nu se petrece nimic sau în care viața este doar repetitivă. Comprimit timpul, alăturând secvențe într-o succesiune rapidă, oricum mult mai rapidă decât în real, se creează acea senzație de plin, de trepidare și de bogăție pe care altfel nu o aflăm nicicând și niciunde. Ceea ce oprește un autor din viața sa civilă sunt elemente care să confere autenticitate și să dea iluzia că viața din cărți este chiar viața cititorului: un tramvai are un număr și un traseu și scârțâie din toate încheieturile, o femeie lasă vederii un decolteu adânc, un bărbat are un anume ritual de a-și aprinde țigara sau de a plăti la cârciumă. Toate acestea pot fi decupate din viața reală – au fost văzute, s-au petrecut așa –, dar ele nu sunt altceva decât elemente cu care se construiește un spațiu imaginar, un personaj imaginar, iar în ficționalitate nu mai au nicio legătură cu concretul realului de unde au fost reținute.

Orice text este un text esopic, orice construcție prozastică este fabulatorie (spre a relua termenul impus de Mircea Nedelciu). Obligatoriu, lectura profesionistă ar trebui să treacă de aparența reală a faptelor și să înțeleagă fabula în „morală” sa. A citi cu creionul în mână (ori în minte) spre a identifica fapte și oameni reali este un nonsens. Și faptele, și personajele nu există decât în acel spațiu ficțional, ele sunt unice, originale și irepetabile. Și de negăsit în viața civilă.

Marin Preda se arată încântat că reușise să își compună un răspuns întrebării cu care am început rândurile de față: „Monșer, zicea el, faptele sunt inventate, sentimentele sunt reale”. Avea mare dreptate: eșafodajul, textura sunt cele adevărate, faptele și personajele sunt doar purtătoarele acestui mesaj. (C.țin S.)

TELEPITECAPITALISM
(Maimuța de televizor și negustorul de arme grele)

„Când mașina devine planetară sau cosmică, asamblajele tind tot mai mult să se miniaturizeze, să devină microasamblaje.”
Deleuze-Guattari, *Mille plateaux*

BOGDAN GHIU

Televiziunea a schimbat lumea, a modificat percepția asupra realității și, mai ales, a introdus fantasma posibilității de a fabrica realitatea prin „ogindire”, și acum s-a retras, a „dispărut”. Televiziunea ca atare nu mai reprezintă câtuși de puțin o noutate și a-i mai pune în discuție, azi, principiile de bază poate părea un gest demodat, depășit, inutil.

Să mă explic. Însăși „depășirea dialectică” a televiziunii reprezintă o „critică” obiectivă a ei. Televiziunea s-a banalizat și a explodat, s-a dizolvat, s-a făcut societate. „Tehnic” vorbind, televiziunea a făcut un pas înapoi, devenind, pe de o parte, din „generalistă”, „pachet” de canale „de nișă”, iar, pe de altă parte, ecranul ei tinde să devină, tot mai mult, cadran de control. Televiziunea devine, azi, tot mai mult radio, plasă de așteptare și de însoțire, când nu de provocare, a „evenimentului”. Așa-numitul plan mediu, sau „plan american”, a înlocuit aproape în totalitate „trucurile” cinematografice cu care televiziunea ne vrăjise până de curând. Televiziunea se banalizează, „dispare”, pretinde a deveni, acum, „vedere naturală”. Camerele ei de luat vederi involuează, în pas cu epoca, spre statutul omniprezentelor camere de supraveghere, iar „jurnalismul” de așa-numit talk-show nu este decât un „Big Brother” cu jurnaliști, de fapt cu, pe de o parte, „analști” (termenul care s-a generalizat, înlocuindu-l pe primul) în cantonament, convocați în „sesiune continuă”, și cu, pe de altă parte, reporterii (i)mobilizați pe la diversele „locații” și „fețe ale locului”. Cu toții, în așteptarea „evenimentelor”, fantasmând febril scenariile posibile. După 11 septembrie 2001, peste tot în lume s-au înmulțit televiziunile „de știri”, care nu fac altceva, 24 de ore din 24, decât să pândescă evenimentul, cu camerele deschise și în camere închise: o umanitate permanent trează, cu jurnaliști pe post de scobitori menite a ne ține ochii deschiși. Televiziunea a devenit o tortură a realității, privare de somn și visare cu ochii deschiși, îndemn indirect la halucinare. Televiziunea nu mai manipulează imagistic, prin „șmecherii” cinematografice și fabricare hollywoodiană de imagini, ci se transformă tot mai mult într-un performance, apropiindu-se tot mai mult, gestual, postural, de ceea ce, în blestemata istorie a totalitarismului comunist, s-a numit autoreeducare, jurnaliștii (rebotezați „analști”) devenind tot mai mult niște gardieni ai realului. Imaginea nu se mai formează pe micul ecran, separat, ci direct pe retină, în minți și în suflete: televiziunea a devenit cu totul invizibilă. În acest sens s-a „banalizat” și a „dispărut” televiziunea: mimând văzul comun, simțul comun, procurându-ne plăcerea perversă și falsa putere obștească de a pândi, de a supraveghea realitatea – în loc să o facem. Televiziunea ne ține dincoace de ecranul invizibil, gata înfrânți, fără luptă.

Asemenea democrației înseși, pe care o încarnează incorporeal, transvizibil, televiziunea a generalizat transparența, făcându-ne pe toți transparenți unii la alții, transformându-ne, din mesaje auconsistente, producătoare de realitate, în medii. „Noi, media”, pentru a-l cita pe fiul meu, Miron. Cu toții am devenit „media” și medii, „tu ești realitatea”, adică „tu ești televiziunea”. Stadiu ultim al flatării populiste de piață a consumatorului-rege, acest gest reprezintă, de fapt, din partea jurnaliștilor, o

ipocrizie menită a masca o demisie, o lenie, o demeritare, acceptarea unei înfrângeri: dizolvarea jurnalismului în „media”. Încă o dată, televiziunea dispăre istoric dizolvându-se în noi înșine, ca societate. Și atunci intrăm în manipularea sofistică, de salon, prin discuții infinite și prin postură: reacția vitală la realitate a fost înlocuită cu discutarea pasivă a realității. În locul acțiunii, hermeneutică, domnia interpretării infinite menite a preîntâmpina „transcendental” reacția și acțiunea, a o media, a temporiza spontaneitatea, a o încadra și canaliza, a formata comportamentele, nu doar viziunile. Pe măsură ce micul ecran al televiziunii se dez-imaginalizează, se hiperminiaturizează și devine, flat, tot mai imaterial, ajungând cadran de control și de măsurare a realității, „jurnaliștii” (termen, repet, depășit, desuet) se transformă ei înșiși într-un fel de ace indicatoare, creând iluzia unui control obiectiv, fiabil, a unui feed-back „automat” al realității. „Cunoaștem” tot mai mult, putem tot mai puțin: disociere a lui savoir de pouvoir.

„Facem” non-stop jurnalism, jurnalismul, zice-se, se democratizează („power to the people!”), cu toții participăm la producția universală de știri și la dezbateră lor, producem imagini și informații, devenim „surse” ale Marii Dezvăluiri, dar tocmai prin această iluzie a atotputerniciei „informaționale” suntem pasivi-zați, ni se deschid ochii, urechile și gura, dar ni se leagă mâinile și picioarele, fiind separați de fabricarea efectivă a realității în schimbul „puterii” iluzoriu panoptice de a o vedea, de a o „supraveghea și de a o „analiza”. „Facem presă” pentru a nu face politică, „reflectăm” în direct și în incontinuu realitatea pentru a-i rămâne doar spectatori, pândim cum o fac, cum ne-o fac alții. Mediajurnalismul actual îi separă pe oameni de propria lor putere.

Sau, cel puțin, asta ar vrea. Căci, așa cum votează tot mai puțin, oamenii se și uită tot mai puțin la televizor. Auto-captivitatea „jurnaliștilor”, care nu mai investighează, ci „află pe surse” (expresie grotescă cel puțin din punct de vedere gramatical) și supraveghează realitatea făcută de alții, lăsată, astfel, pe de-a-ntregul în seama altora („noi”, spectatori, „ei”, subiecți, autori ai istoriei), nu a prins decât în rândul categoriilor sociale deja captive, deja pasive. Societatea este în altă parte, în afara ecranului. Societatea ca atare a devenit invizibilă și insondabilă. Și atunci, media o moralizează, o „ceartă”. Dar a devenit ea însăși un joc monden închis într-un salon. Televiziunea a devenit una cu „circuit închis”. „Punctul de control”, „turnul de veghe”, „media-center”-ul se izolează singur de realitate, închizându-se în iluzia dominării ei panoptice. Televiziunea se „minorizează” și se infantilizează pentru a ne trage după ea într-o pasivitate spectacular-„democratică”. Din „simfonică”, televiziunea a devenit muzică „de cameră”. Cine se mai uită la televizor? Nici măcar vechii ei critici pasionați, asemenea mie. Până și ei, până și eu am abandonat televiziunea, care s-a transformat, în totalitate, într-un rețetar mecanic, artificial. Timorată, mimând o conștiință istorică încărcată, obosită de propriile ci șmecherii, îmbătrânită în rele, televiziunea a ieșit la pensie, încercând să-și supraviețuiască artificial, conectată în întregime la „aparate”, lăsându-se în întregime în seama „tehnicii”.

Am tradus, traducem; vom mai traduce? (II)

M-am întrebat adeseori în decursul timpului, dar mai ales în clipele cele mai nefericite ale perioadei comuniste, ce a fost în capul și în inima, în creierul și în sufletele acelor personaje din vechea elită românească, politică și culturală și care, având puțința de a-și părăsi țara, nu s-au gândit totuși la această eventualitate mai comodă de a-și folosi cu succes talentele integrându-se în alte culturi. Mai târziu, când am căpătat mai multe informații despre epoca recentă fanariotă sau post-fanariotă, dar și pentru perioade de mai înainte, mi-am dat seama că situația se mai întâlnise într-o oarecare măsură, dar ca o raritate extremă, deoarece, dacă gestul părăsirii țării a fost comis de unii, motivele erau de ordin politic, noi fiind separați de bariere și restricții care transformau plecarea din țară dintr-un refugiu temporar într-o ruptură definitivă - pe care comuniștii de mai târziu o sancționau ca pe un act de trădare fără drept de apel, cu o singură sancțiune definitivă. Chiar în marea mișcare insurecțională a elitei românești de la 1820-1821 toți cei fugiți din țară de teama cruntelor represalii otomane s-au întors de îndată ce s-au calmat lucrurile, unii trecând deschis de partea puterii „suzerane“ pe care o detestau la fel ca și insurgenții. Revolta ulterioară, care avea să poarte numele mai pretențios de Revoluția de la 1848 (de data aceasta împotriva puterii „protectoare“, Rusia imperială, cu simbolul acestei servituți, Regulamentul organic, totuși un act constituțional, cum nu aveau nici țarul „autocrat“, nici „despotul“ absolut de la Istanbul), a dat naștere unei emigrații spre Apusul Europei pe care au căutat să-l intereseze de soarta Principatelor Dunărene, punând în valoare importanța geo-politică a acestora și, nu în ultimul rând, cea economică, prin speranța unei „deschideri“ fără precedent, însemnând cu adevărat o revoluție.

Este totuși de remarcat că și în ultima jumătate de mileniu aceste principate încă neunite nu au oferit compatrioți de ai noștri pentru servicii în Europa, motivul fiind că, în ciuda neajunsurilor de la fața locului, aici era mai „bine“ decât în tot restul vastei zone a Imperiului Otoman, dar mai ales decât în Bulgaria, Serbia, Albania, Grecia geografică, Bosnia sau ceea ce se numea Macedonia.

Toate acestea mi-au fost inspirate de ceea ce se întâmplă și se va întâmpla la noi în țară; analogia în judecata istoriei e plină de riscuri, știu, dar acum se impune - ne este impusă o dată cu întrebarea: ce va fi?, ipoteza fiind la rândul-i nu de recomandat.

Făcând serii întregi de observații asupra globalizării, pe care le-am publicat în presa de după Eliberare și, apoi, destul de rapid, le-am adunat în volum, am exprimat îngrijorări și opinii care, în genere, s-au confirmat și pe care mi le mențin și acum, cu unele nuanțări. Dar un capitol care s-a redus considerabil privește preocuparea celor din elita românească veche de a-și afirma prin scrisul artistic identitatea națională, ceea ce, în linii mari s-a și reușit, chiar dacă ei înșiși au scris precumpănitor în franțuzește. Acum problema aceasta și-a pierdut mult din acuitate, dacă nu va fi și dispărut. Literatura română s-a întors către sine, într-un cadru social și cultural mult mai bogat și mai complex, în ciuda marii nenorociri la care ne-a dus comunismul. Publicul cultivat a sporit incalculabil, poliglosia a devenit o realitate de fiecare zi, cunoașterea măcar a unei limbi străine a devenit condiție de angajare chiar și pentru cei care înainte erau băieții de prăvălie... De ce să mai scriem românește? Doar pentru a ne limita „mesajul“? Dintr-un capriciu de rafinați care își îngăduie particularismul și o anume originalitate împotriva propriilor interese care-i îndreaptă spre celebritate? Dintr-o pornire spre ermetism care s-a dovedit de mare succes și a fost experimentată și în comunism printr-o toleranță inexplicabilă, dar, în mod cert datorată nivelului secund al Aparatului, în nici un caz de la Ceaușescu și cei din jurul lui? Oricum, nu eu pot răspunde la aceste întrebări, căci eu cred în primul rând în libertate, adică în imprevizibil.

Cu toate acestea, nu mi-au scăpat unele analogii cu ceea ce s-a întâmplat atunci când, în deceniile III-IV ale secolului al XIX-lea, noi am „scăpat“ în libertate, supunerea față de Poartă fiind, practic vorbind, anihila-

lată, iar monopolul grecesc, al culturii și perspectivele de dezvoltare în limba neo-greacă fiind îndepărtate de înșiși eminenții purtători autohtoni ai acestei culturi, elita socială, boierească și chiar ecleziastică. (Este drept că ea, aproape în totalitate, a profitat de evenimentele uneori dramatice, riscul asumat a fost imens, iar garanțiile pe care le oferea un regim de despotism verificat erau mai mari decât ceea ce ar fi putut surveni pentru privilegiați și pentru cele două țărișoare dunărene care figurau pe harta Europei ca niște provincii otomane - ceea ce nu era totuși exact.)

Pe mine m-a interesat cel mai mult disponibilitatea la schimbare, rapiditatea cu care au fost aruncate peste bord modelele culturale, dar și vestimentația, felul de a vorbi, limba de comunicare culturală, ceea ce presupunea un efort considerabil, mai ales pentru cei de jos care au urmat (și acum) exemplul protipendadei, uneori al propriilor lor stăpâni. Este, oare, același lucru cu ceea ce se petrece acum? Desigur că nu, deși aparențele par a oferi răspunsul afirmativ și foarte neliniștitor. În primul rând, modelul anglo-saxon și anglofilia nu au venit pe un teren nepregătit, ci pe unul care de mult, dar și din comensim se dovedise pregătit în felurile felurii, directe prin deprinderea largă a limbii engleze și de starea culturală a națiunii, care era alta după mai bine de o sută de ani de contacte firești sau zăgăzuite cu Occidentul; calea indirectă o consider interesul pentru modernitate în cazul modelului de succes care s-a mutat spre Atlantic, Germania devenită nazistă și revanșardă constituind un nou mare pericol pentru noi, legatarii Societății Națiunilor, pentru evrei subiect al ororii celei mai îndreptățite.

Într-o carte pe care am izbutit să o public în toamna acestui an (*Povestea unor vorbe*, Editura Muzeului Național al Literaturii Române), am propus discuției și, desigur, comentării unele fapte de constatare după aproape două decenii de dragoste furibundă față de lumea lui Shakespeare sau Edgar Poe, dar mai ales pentru limba acestor genii, învățată la repezeală. Eu mi-am exprimat într-un *Final* (p. 139), dar și prin două anexe, *Spre viitor* (p. 144 și un *Postscriptum* (p. 148) scepticismul față de mondialismul acestei limbi și șansele de a fi expropriați curând de idiomul nostru, eventual doar de cel literar. (Eu m-am întrebat dacă un londonez din cartierul Chelsea se înțelege cu un new-yorkez din Bronx.) Desigur că e un notabil câștig pentru scriitorul român, dar și pentru oricare altul dintr-o țară „mică“ precum Tanganika sau Insulele Samoa să între așa de ușor în literatura de limbă engleză, unde se va trezi coleg cu cel puțin o sută de mii de „confrați“, de fapt, rivali întru notorietate. Eu aș zice mai curând că noul venit se pierde între atâția necunoscuți, ajungând și el pe calea cea mai simplă la... anonim.

...Dar revin la analogia față despre care m-am exprimat negativ în ceea ce privește analizele istorice; în cazul evenimentelor de după 1990, este cu neputință să nu te gândești la ceea ce s-a întâmplat în zorile modernizării noastre din anii de după 1821 și de cele la fel de dramatice care ne-au readus înapoi după 1947-1948. În acest ultim caz, am semnalat încercarea trăită de generația mea de a se impune prin forță ocupantului rus, zis acum „sovietic“, limba rusă, inițial pe calea rusificării lexicului și introducerea de termeni noi din arsenalul marxismului rus, apoi prin obligativitatea de a cunoaște temeinic limba acestuia pentru a înlocui pe cea franceză ca limbă de cultură și informație științifică. Operația nu a reușit, rezistența celor blagosloviți cu ea a fost tenace și eficientă, în ciuda faptului că mai multe generații de elevi au fost obligate să învețe rușește ca limbă străină principală până când Ceaușescu (care „studiase“ la Moscova, dar nu o cunoștea decât vag) a coborât-o la rangul de facultativă.

Greșesc, așadar, fundamental cei care susțin că generația optzecistă și-a impus superioritatea deoarece e prima care a învățat limba engleză în școală; în realitate, engleza era obligatorie ca limbă secundară în învățământul secundar comercial și, bineînțeles, și la Academia Comercială, după germană, încă din „interbelic“. Pe căi particulare, au învățat astfel Mircea Eliade, M. Sebastian, N. Steinhardt, ca să nu mai vorbesc de Petru Comarnescu, campion al anglofoniei

și primul nostru americanist, cu studii superioare la fața locului și cu o lungă acțiune prin *Criterion*, o asociație fondată de el după model american, dar și prin traduceri din capodoperele literaturii de peste Ocean. Mai presus de orice, se cuvine notată marea disponibilitate de a învăța temeinic limbi străine, încă din perioada de dinainte de fanarioți, dar și opțiunile variabile pentru o limbă sau alta, destul de neașteptate. Și, dacă am vorbit de analogii și de unele comparații, pătrunderea printr-o bruscă prăbușire a unei cortine izolatoare la începutul secolului XIX a fost altceva decât căderea Cortinei de Fier după 1989, anticipate de necesitatea chiar pentru regimul Ceaușescu de a-și forma agenți de contact, de la diplomați la spioni, utile chiar pentru cei din „lagăr“ și apreciate, de nevoie, și de Kremlin. Noua politică a lui Brejnev, a suveranității limitate, mult mai inteligentă decât cea a rigidității obtuze, a însemnat, totuși, cu timpul o spărtură în sistem în care un corp de elită s-a format și la noi, el putându-se adapta încă mai ușor la reformismul lui Gorbaciov, la care visau și iliescienii noștri reformiști, dar legați de URSS-ul încă solid instalat pe picioare.

Se vede și de aici cât de dependentă este la noi cultura, în speță literatura, de factorii exteriori ei, de ceea ce survine uneori cu brutalitate din afara granițelor țării sau naște necesitatea unor acomodări cât mai inteligente pentru a fi cât mai profitabile. Critica noastră literară, dar mai ales istoriografia așa de imperios solicitată de evenimentele veacului nostru nu se pot sustrage unei adevărate tradiții de luptă mai mult decât de realizări... Căci, în fond, tot procesul modernizării noastre a fost dirijat de scriitori, mai ales de poeți, și aceștia au apărut și în ultimul act, al prăbușirii comunismului, pe baricadele eroice sau ale Televiziunii.

Toți scriitorii „deșteptării“ noastre, începând cu Heliade și Asachi, au fost oameni politici, considerați ca atare de contemporani, chiar și atunci când s-au retras în ultima parte a vieții, ca Alecsandri, ori și-au dat măsura abia târziu, ca Ion Ghica. Despre N. Bălcescu, Alecu Russo, D. Bolintineanu nu mai poate fi vorba. Dar cazul cel mai interesant, pus în valoare de Șerban Cioculescu în *Istoria literaturii române moderne*, I, 1944, este cel al lui Grigore Alexandrescu; el ar fi primul nostru scriitor care se sustrage obligației politice, deși o orientare în acest sens nu-i putea lipsi și a făcut ceva în roluri cu totul secundare, refuzând chiar demnitatea de ministru. „*Omul interior se afirmă pentru întâia oară în literatura noastră ca o realitate covârșitoare și cu o putere de interpretare reflexivă. Poetul are o viziune a lumii prin experiență morală proprie (...)* A cunoscut suferința de mic, fapt care i-a imprimat neîncrederea pretimpurie în viață. Anxios, solitar, nenorocos în dragoste, spirit nepractic, incapabil de acomodare la slujbe, din mândrie neambițios, presimțindu-și dezecilibrul final (...) scriitorul are temeuri biologice de a fi pesimist“ (p. 48). La aceste rânduri, greu de contestat, să adăugăm un fapt care constituie în cazul poetului un mare merit în plus: el s-a născut și s-a format într-un mediu extrem de modest, într-un orașel care avea populația unui sat mai măricel și număra doar o sumă de ruine, dar nu și vreo instituție culturală care să-l ajute pe un tânăr în sensul dorit de Grigore Alexandrescu. Când el a apărut, ceva mai vârstnic, la București, în clasa lui Vaillant, și-a uimit auditoriul prin pronunția și informația sa culturală franceză, dobândită, desigur, prin eforturi proprii, nu grație profesorilor aduși în casă. Și nici mai târziu nu și-a desăvârșit cultura prin stagii petrecute în străinătate, unde să dobândească o cuvenită perfecționare.

Revenind la situația actuală (care va fi, poate, și a viitorului), tipul scriitorului, mai ales al poetului întors spre sine, va fi mai caracteristic decât cel care a dominat trecutul? Nepăsarea față de mediu, de entitățile plurale va intra, oare, în programul său existențial care să se confunde cu cel estetic?

Andrei CODRESCU:

În America era rock'n roll, revoluție, LSD și culori

CONVORBIRI REALIZATE

Care e povestea numelui Andrei Steiu, cu care ați debutat pe scena literară? Ce așteptări aveți la debut și cum ați fost întâmpinat de critica literară?

Cenaclul sibian la care participam miercuri a ținut o ședință de botez: participanții erau de părere că puștiul de 14 ani era gata să publice, dar numele „Perlmutter” nu era kosher bineînțeles – chiar de mine, bineînțeles, pentru că se practica anisemitism prin omisiune de mențiunea ovreilor. A fost o ședință vie cu diverse propuneri: Piscul, Dorulescu, Seninul, Zorii, Stejar, dar, în fine, eu am strigat: STEIU! Că mă simțeam ca o stâncă (românească). Din păcate, nu aveam mașini de scris pe cele vremuri și STEIU arăta ca STEIN scris de mână, așa că nu m-a lăsat să fug departe ovreii intern. Am publicat ceva poezii pe numele Andrei Steiu, poezii stâncoase și religioase, dar și un pic fundoianiste și tzaraiste: am debutat pe stei în Steaua, Luceafărul, Gazeta Literară. La Gazeta Literară i-am zis lui Nichita Stănescu că intenționez să devin poet francez pe un alt nume. Nichita mi-a zis, fă-te poet englez, că engleza e limba viitorului! Profet, Nichita. Recepția critică Aurelia s-a culcat în fine cu mine. Triumf.

În 1965 ați părăsit România, alegând Italia, pentru ca în 1966 să vă îndreptați pașii spre Statele Unite. A fost o decizie dificilă, care v-a deschis perspective pe care, altfel, în România, nu le puteați întrezări?

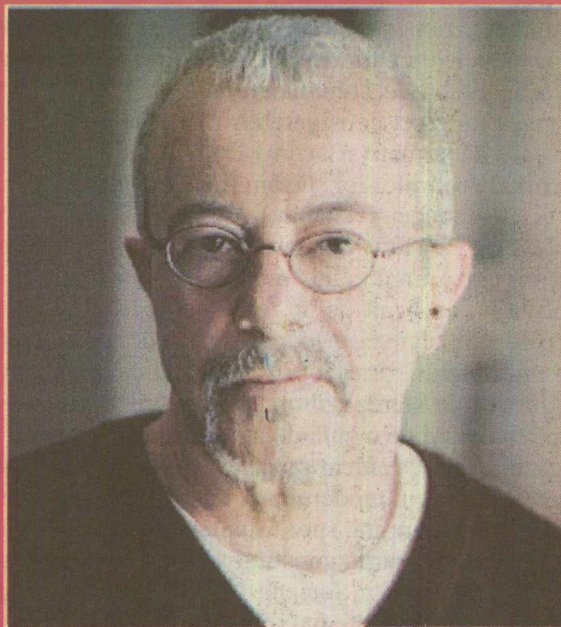
A fost o decizie ușoară și imediată: Ceaușescu făcea comerț cu evrei și nemți, și statul Israel m-a cumpărat pe mine și pe mama pentru \$4000. Cu alte cuvinte, ne-a cumpărat libertatea. Am scăpat din România, n-am decis să plec și n-a fost nevoie să înnot peste Dunare sau să sap tunel. Nu existau nici un fel de perspective în România ceaușistă: deveniai meseriaș, birocrat sau securist, și tot pușcăriaș rămâneai. În America era rock'n roll, revoluție, LSD și culori.

Odată ajuns în New York i-ați cunoscut pe Allen Ginsberg, Ted Berrigan, Anne Waldman. V-au făcut să priviți altfel poezia, v-au influențat? La scurt timp după întâlnirea cu ei ați scos primul volum în limba engleză, License to Carry a Gun.

Ei m-au învățat să mă uit la lumea dimprejur, la obiectele cu care mă intersectam toată ziua. Venind din tradiția românească de a-l găsi pe Dumnezeu imediat după ce-ai pus creion pe hârtie, a fost o revelație extraordinară să observ mașini de prăjit pâine și frigider. Am descoperit frumusețea desenului anonim în același timp cu Andy Warhol și școala new-yorkeză de poezie. Ted Berrigan a venit la mine o dată și a văzut „Zeița Albă” a lui Robert Graves zăcând deschisă pe masă. „Ce zeiță?” a zis, și a arătat cu degetul la frigider, „Asta-i zeița albă!” M-a trăznit remarcă: eram înconjurat de zei și fugeam după fantome simboliste. Ted m-a lecuit de un secol de symbolism european cu degetul arătător. (Ca D-zeu pe Capela Sixtină!) „License to Carry A Gun” e o carte bizară: poezii românești scrise-n engleză cu niște revelații americane: am inventat o estetică.

Ce înseamnă să fii un scriitor de succes peste ocean și cum priviți succesul literar în bătrâna Europă? Care sunt cele mai pregnante diferențe între mentalitatea editorilor din USA și a celor din România, de exemplu?

Nu înseamnă nimic să fii scriitor de succes, decât dacă ești prost și bogat- atunci e sursă de venituri. Altfel te chinui sau juișezi de fiecare dată când începi sau termini ceva. Nu-i nici o diferență între America și Europa decât faptul că în America poți să fii liber și anonim mai rapid, dar în Europa trebuie să te duci la lucru în fiecare dimineață și nu prea ai unde să scapi, îți duci cu tine traista

Poet, romancier, eseist, scenarist și traducător, Andrei Codrescu (n. 1946, Sibiu) a emigrat în 1966 în Statele Unite. Până de curând a fost Profesor Emerit de literatură engleză și comparată la Louisiana State University din Baton Rouge. Este o voce cunoscută și apreciată la National Public Radio, editând publicația on-line Exquisite corpse. A journal of books & ideas (www.corpse.org). În limba română i-au fost publicate mai multe cărți, printre care: *Domnul Teste în America și alte momente realiste* (1993), *Dispariția lui „Afară”*. *Un manifest al evadării* (1995), *Gaura din steag* (1997), *Contesa sângeroasă* (1997), *Poezii alese* (2000), *Casanova în Boemia* (2005), *Miracolul și catastrofa* (2005), *Era azi* (2005), *Scrisorile din New Orleans* (2005), *Wakefield* (2006), *Mesi@* (2006). La Editura Polirom i-a apărut o antologie de eseuri și articole publicate inițial în SUA: *Noi n-avem bun-gust, noi suntem artiști*. Ultimul volum în traducere românească îi aparține Ioanei Avadani, *Ghid dada pentru postumani. Tzara și Lenin jucând șah*, Ed. Curtea Veche, 2009. Opera sa a fost tradusă în mai multe limbi, autorul fiind distins cu premiul National Endowment for the Arts pentru poezie și activitate editorială, Peabody Award, Premiul Ovidiu, Premiul România Radio Cultural (pentru Submarinul Iertat, în colaborare cu Ruxandra Cesereanu), Premiul pentru Literatură al Fundației Culturale Române, Premiul pentru Libertatea de Expresie, decernat de ACLU (American Civil Liberties Union).

cu literatură. Și americanii și europenii depind de premii și conexiuni ca să supraviețuiască, dar onorurile nenoroșesc: îți umflă ideea de sine și în loc să scrii universul, scrii universul văzut de premiant.

Ce vă atrage cel mai mult la publicul american? Cum se raportează tinerii la generațiile noi de scriitori, la cele vechi? Cât de greu este să îți găsești locul dacă ești tânăr și vrei să debutezi?

Publicul mă atrage pentru că există. Îmi place ideea că dacă trebuie să scap de poliție o să fie oameni care o să mă ascundă fiindcă le-a plăcut ce-am scris. Și-mi place și partea din public care dorește să se culce cu tine fiindcă ești geniu. Pe nivelul trei îmi place că publicul cumpără cărți și editura îmi dă cojile. Tinerii nu-i citesc pe anteriori decât ca să-i pupe-n cur, pardon expresia, dar așa

făceam și eu când eram tânăr. Acum am dezvoltat tehnici de pupincurism care nu depind de lectură. În acest moment trebuie să debutezi tânăr, fiindcă tinerețea și proștețimea e singura valută intelectuală și comercială. Literatura devine din ce în ce mai similară cu viața: toți vor sânge tânăr, suntem în goană perpetuă după „stem cells.” Dacă nu ești tânăr și vrei să vinzi ceva, este necesar să preținzi cu fotografii și biografii fabricate pe internet, și să trimiți modele la întâlniri.

Cât de greu este să fii pe placul publicului american? Odată ajuns în vârf ești coborât dacă nu întreții un interes viu, constant, își apreciază valorile, le renegă cu ușurință?

Publicul american e ușor de amuzat, fără memorie, în goană după lucruri noi și proaspete. Arta de a menține atenția cititorului e făcută în parte de o persoană (un personaj misterios), absența tactică din forul public, și apariție spectaculoasă la timpul potrivit (timing). Timing is everything. Și când apari, să fii tânăr. Desigur, ajută dacă nu te gândești la nici un public – eu habar n-am cine-i publicul, cu excepția celor două clase menționate sus: fanaticii și nimfomanii.

Sunteți statornic cu propriul dvs. scris, vă place să experimentați, să vă lărgiți ariile de interes? Care a fost cea mai neobișnuită carte, care v-a solicitat și activat stări/emoții pe care nu vi le cunoșteți până în acel moment?

Sunt extrem de statornic. Nu-mi place să experimentez, nu vreau să aud chestii noi, nu-s amator de interese exotice. Lucruri noi, tehnologii recente, tapaj pe subiecte inedite se insinuează în conștiința mea în orice caz, nu-apărat de destule prejudecăți. Sunt prea deschis, să-ți spun adevărul, am nevoie de mai multe granițe interioare, de control, și de puteri de refuz. Cumpăr, dacă aveți. Îmi place Roberto Bolano pentru că-i sintetic, provine din multe țări și scrie ca și cum limba nu contează și știe exact cine-l citește. El mi-a activat curajul, care-i singura calitate de care un scriitor are nevoie. (Are nevoie și de păcatul original, Curiozitatea, dar asta-i subînțeles).

Ați scris eseuri, poezie, scenarii, proză, articole în presă...Ați avut vreodată senzația că ceva se termină, că e un drum încheiat?

Nu, deloc, și da, desigur. Încheiat sau nu, după ce-l las pe mâna editorilor și publicului, îl uit imediat. Nu mă recitesc, nu-mi aduc aminte ce-am scris, și nu mă mai interesează. Cred cu pasiune în menirea scriitorului de a-ți curăța creierul de obsesii: tot ce scrii devine obsesia altora și tu renaști curat și ignorant. Scriitorul este o insectă care se curăță pe sine de traume și obsesii. Gândacii fac asta, dar și vaginul.

Ultimul dvs. volum, The Posthuman Dada Guide: Tzara and Lenin Play Chess (Princeton University Press) a fost întâmpinat favorabil în USA. A apărut și în România...

Da, a apărut deja, în traducerea Ioanei Avadani, cu coperta de Dan Perjovschi, la Editura Curtea Veche. Este plin de insulte la adresa îngâmfării naționale, sper că face scandal.

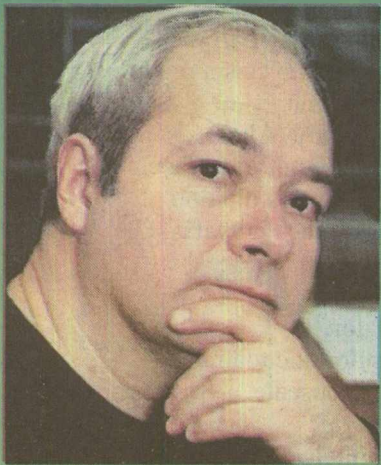
Vin sărbătorile în curând. Cum urmează să le celebrați? Cum erau sărbătorile sibiene din vremea copilăriei? Nostalgie recurente?

Pe vremea mea, la Sibiu veneau portocalele de Craciun și mama mă trăgea de la prăvălie cu sania și portocalele. Ninge și era frumos. Acum mă bucur să-mi văd nepoții cu Ipoduri sclipind ca zăpada electronică prin pădure.

Mihail GĂLĂȚANU:

Sunt un hedonic incurabil,
care tânjește după cerebrialitate

DE ANDRA ROTARU

S-a născut la 11 septembrie 1963 în Galați. Absolvent al Facultății de Fizică-Mecanică, în 1988, specializarea Bazele Cercetării Experimentale, a lucrat inițial în cercetare, în Politehnica București. Debut revuistic cu un grupaj de poeme în decembrie 1983, în Suplimentul Literar Artistic al „Școlii Tineretului”, condus de Ion Cristoiu, cu o prefață de Alex. Ștefănescu, în prezenta morții lui Nichita Stănescu. Debut editorial cu volumul de versuri *Știri despre mine*, 1987, Ed. LITERA, București, sub îngrijirea eminentului redactor de carte Radu Albala. Absolvent al unei școli postuniversitare la Paris, cu specializare (și certificat) în Relații Internaționale, 1994-1995. Ulterior,

școala cu pricina a pregătit purtătorii de cuvânt ai țărilor respective pentru Uniunea Europeană. De două ori bursier al Guvernului Francez (1994) și al Comunității Europene (1995). A lucrat pentru revista bilingvă EUROPE/EUROP, a Uniunii Europene. A fost corespondent de criză în Irak (februarie-martie '98) pentru CAPITAL, a traversat deșertul (2.000 de kilometri) cu un autobuz & un jeep prăfuit. Redactor-șef la FLACĂRA, PLAYBOY, FLAGRANT etc. Adjunct al lui Cornel Nistorescu la EXPRES și, mai târziu, EVENIMENTUL ZILEI, de unde pleacă în martie 2004. Până în 2009 a fost director al revistei FLACĂRA. Membru în Consiliul Director, Colegiul Editorial al trustului de presă S.C. PUBLICAȚIILE FLACĂRA S.A. Membru în Clubul Român de Presă, Clubul Român de Vin, în PEN CLUB și în Consiliul de conducere al UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA (U.S.R.), filiala ASOCIAȚIA SCRITORILOR din BUCUREȘTI (A.S.B.).

Cărți: POEZIE - *Știri despre mine*, 1987. *Scrâșnind în pământ*, cu grație, 1993. *Bunicul Kennedy*, 1996. *Evanghelia lui Barabas*, 1996. *Mirceașă tineră*, 1997. *Poetus Captivus*, 1998. *Memorialul plăcerii*, 2000. *O noapte cu Patria și România cu prostii*, 2001. *Diapazonul plictisit*, 2002. *Mormântul meu se sapă singur*, 2003. *Apocalipsa printr-o gură de om*, 2004. Și prezența

în antologia 90: *Manualul de literatură*, tot 2004. *Burta înstelată*, 2005. *Inima de diamant*, 2006. PROZĂ - *Mestierii de clopote*, roman, 1999, răsplătit cu PREMIUL NAȚIONAL PENTRU PROZĂ „LIVIU REBRANU”. *Strada Plantelor*, nuvele, 2001. *Mirceașă fără corp*, roman, 2006. *Strada Plantelor și alte povestiri*, 2007. ESEU-LITERATURA DE CARTIER VOL. 1, *Orbirea lui Tiresias/Un posibil manifest al generației 90*, Editura MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE (E.M.L.R.) Alte premii literare: Premiul „LUCEAFĂRUL” la Festivalul Nicolae Labiș, PREMIUL ASOCIAȚIEI SCRITORILOR DIN BUCUREȘTI, PREMIUL NAȚIONAL PENTRU COMENTARIU CINEMATOGRAFIC, PREMIUL „ASTRA”, PREMIUL „RAMURI” etc.

În octombrie 2009, primește pentru a doua oară PREMIUL ASOCIAȚIEI SCRITORILOR DIN BUCUREȘTI pentru volumul *Poeme amniotice*, apărut în 2008, la editura VINEA, unde a apărut și prima ediție, acum epuizată. De la 1 noiembrie 2009, editor coordonator în grupul/trustul de presă FINMEDIA (care are drept publicații-reper PIATA FINANCIARĂ/FINMEDIA/ TOP 100/AVOCAȚI DE TOP, BANCHERI DE TOP etc.).

Ce satisfacții vă aduce acest moment? Cum este acum pentru dumneavoastră?

Acum nu este, pentru mine, un moment foarte plăcut. Am avut o experiență încheiată cu FLACĂRA. Mă gândesc, cel mai mult, la noile mele proiecte. Cred că, totuși, cele mai importante sunt proiectele personale. Ele nu depind decât de mine. Cele mai importante sunt proiectele care îți izvorăsc din pasiuni, care țin de vocație. Nu cele exterioare.

Faceți față ușor schimbărilor? De la o carte la alta, de la un job la altul? Ce rămâne constant?

Nu întotdeauna. Rămân constante pasiunile. Nu mi se pare o întrebare ofertantă. La întrebările ofertante aș așterne un cearșaf dedesubt. La cele neofertante, doar două rânduri. Și, poate, nici acelea. Schimbările mă pot duce cu gândul la Cartea Schimbărilor, Yi King. Și la schimbarea definitivă, care e moartea. De fapt, fiindu-ne frică de schimbări, ne e frică de moarte. Hedonicul din noi se teme. Se teme pentru plăcerea noastră. Și mă gândesc cum am întâlnit prima oară Yi King. Printr-o prietenă a mea, Mihaela. Mihaela avea, la rândul ei, un alt prieten. Coccoșat. Șchiop. Care studia cu mare aviditate Yi King. Acum, el a ajuns în carte, e în lumea de dincolo de crepuscul, în lumea de dincolo de negură. S-a schimbat definitiv.

A avut vreo influență Dunărea asupra temperamentului sau vitalității dumneavoastră interioare, creatoare?

Covârșitoare. Nu îmi pot închipui un oraș fără Dunăre. Și mult timp nici nu mi-am imaginat. Nici nu m-am putut orienta ușor într-un oraș fără Dunăre, fără un râu, fără un fluviu. Odată ajuns în Viena, am căutat Dunărea. La fel, în Budapesta sau Belgrad. La fel, în Paris, cel mai mult îmi plăceau cheile Senei. Da, despre Paris ar fi multe de spus. În primul rând, una dintre ultimele mele cărți apărute este cu/despre Paris. Parisul este fascinația mea. Nu am fost, de exemplu, atât de fascinat de alte orașe, bunăoară Londra. Deși, cu siguranță, Londra e un oraș, și el, fabulos. Dar, pentru mine, Parisul nu e un oraș, ci un personaj. Parisul este foarte viu, poate mai viu ca oricare alt oraș. Singurul cu care l-aș compara, deocamdată, este Roma. Așa cum Roma aș

compara-o, la rândul ei, cu Atena. Și Atena numai cu un oraș egiptean, cu Alexandria sau Cairo. Parisul se întâmplă, pentru mine, în trei volume. FRENCH CANCAN, primul volum, apărut deja la IDEEA EUROPEANĂ, începe cu o fulminantă scenă erotică, dar care nu este de... dragoste. Adică se sugerează o scenă sexuală care... efectiv, nu se întâmplă. Am încercat, acolo, să îmi exerseze arta seducției. E o scenă care alternează fictivul cu realitatea. Am vrut să scriu o scenă „sexuală”, în care, pur și simplu, să îl țin în mână pe cititor. Să îl marionetez, să îl devorez, să îl sfâșii ca pe o păpușă de cârpă. Să îl fac zob și apoi să îl recompun la loc.

Când ați citit pentru prima dată la un cenaclu? Cum l-ați descrie pe poetul de atunci?

Pe la paisprezece ani. Foarte stângaci, poetul. Plin de frică. Și de gafe. Am să am, poate, într-o bună zi, inspirația de a o povesti. Dar, acum, sunt încă un pic crispat vizavi de subiect. Un unchi al meu, coleg de celulă cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, ilegalist vechi (pe unchi îl chema Nicolae Maftei - și scria și el, la rândul său, literatură - era un unchi din partea mamei, mai păstrez și acum manuscrise vechi, ale lui, la mine acasă), m-a călăuzit, prima oară, la cenaclu. A fost o experiență ciudată. Mai târziu, unchiul meu mi-a lăsat biblioteca lui. A murit pe când aveam eu vreo douăzeci și ceva de ani - și am fost la el acasă, la mătușa mea, verișoară cu mama, iar acolo mi-am ales cărțile care mi-au plăcut dintre cărțile lui. Stătea în Galați, într-o casă superbă, cu trandafiri, înfloriți, undeva pe strada POȘTA VECHE.

Cum vi se pare viața literară de azi pentru cei tineri, față de vremurile de odinioară?

Cred că sunt mult mai fericiți cei foarte tineri. Au o libertate de a publica pe care eu nici nu o visam. Eram, însă, foarte liber în scris. Scriam tot ce îmi trecea prin cap. Chiar cu gândul de a nu publica niciodată. Dar, deopotrivă, cei foarte tineri azi (eu nu mă consider foarte tânăr, ci doar tânăr, azi, la 46 de ani ai mei - Steiner spune că bărbatul e tânăr până la 48 de ani, când atinge o fază de platou, apogeul, care îl „ține” până la vreo 60 de ani) pot călători foarte mult. Personal, cred că, de la 46 de ani ai mei până după 60 de ani, autorul are o perioadă foarte bună, foarte fastă, de maturitate. De

altfel, modelele mele actuale nu mai sunt - cum au fost - de tinerețe. Sunt de maturitate. Nu mai privesc atât de mult spre Rimbaud, deși îl iubesc foarte mult, ci spre Goethe sau spre Borges, amândouă modele admirabile. Sau spre filozofi. Toată viața mi-am dorit să fiu filozof - și, pesemne, asta aș fi ajuns. Unul prost sau unul bun. Dumnezeu știe dacă vocația poetică nu ar fi fost mai puternică. Și așa, chiar năzuiesc spre a fi un scriitor, un scriitor complet.

Cum scrieți poezie? Vedeți cadrele, simțiți, vedeți lumea pe care o veți scrie?

Da, am viziuni. Alteori, însă, pornesc de la un vers. Care e începutul. Mantra primordială. Scriu în transă. Poezia e o lume foarte reală pentru mine. E o lume a viziunii pure, a arhetipului. Sunt sigur că ea există undeva. Dar accesul în ea e discontinuu. Însă atunci când sunt absorbit în ea, da, parcă sunt supt de o gură vorace, de un vortex, de un șuvoi fizic, extrem de puternic.

După terminarea unei cărți, sunteți fericit, deprimat, e nevoie de timp pentru a vă da seama cum vă simțiți și pentru a vă face noi planuri de viitor?

Sunt fericit și secătuit, în același timp. Mă simt o bute seacă, un vas golit. Dar și inundat de o aură anume, strălucitoare, care nu prea știu de unde vine. Starea de post-coitum nu durează prea mult. Simți, firește, că ți-ai vărsat icrele în cineva. Că le-ai așezat, ușor, suav, la păstrare. Dar eu am planuri cât pentru zece vieți, dărdăi de planuri, debordez. Cu siguranță voi muri și, în urma mea, vor rămâne o mulțime de cărți nescrise, o sumedenie de proiecte neimplinite, doar enunțate. Și, chiar de aș trăi 96 de ani, după ce aș muri, tot ar rămâne vreo zece cărți nepublicate. Eu, unul, nu sunt niciodată mulțumit de o carte. Nu îmi mai place, după ce am scris-o. Îi găsesc cusururile. Și nu o pot corecta prea mult. Trebuie să o corectez printr-o altă carte. Ar trebui să o rescriu de la început, de la primele pagini. Aș rescri-o altfel. Mi se pare că se cascadează, între mine și ea, o prăpastie. O neînchipuit de mare prăpastie. Și deziluzia mea, dezabuzarea mea datorită cărții anterioare trebuie să o umplu cu ceva. Cu furie. Cu o furie creativă. Cu o altă carte. Nu sunt mulțumit niciodată, nu sunt satisfăcut, am dat-o în bară, e un fiasco, îi văd numai hibe: cum am putut să scriu atât de prost? Cum am putut să aproximez atât de grosier realitatea mea creativă, interioară? Dar unde mi-a fost mîntea: nu am văzut? Așa că trebuie să o schimb, urgent să o schimb. Începe să îmi fie rușine. Să mă simt umilit. Am scris cu picioarele. Da, e drept, dar hai, recunoaște, unele pasaje sunt bune. Da, așa, pe pasaje, sunt mulțumit: îmi place, din MEȘTERII DE CLOPOTE, fragmentul cu morții venind la Cotul Pisicii, din FRENCH CANCAN, începutul, primele vreo treizeci de pagini, din... alte cărți... altceva!

Au fost momente mai dificile de-a lungul timpului când poezia v-a ajutat?

Da, de fiecare dată când am fost învins, terminat, făcut zob, amestecat cu pământul. Poezia a fost refugiul meu suprem.

Vă plac reuniunile, festivalurile, mondenitatea?

Uneori, da. Sunt, uneori, și sociabil. Sunt, aparent, extrovertit. În profunzime, introvertit. Știu că sună schizoid, dar asta e. Sunt un hedonic incurabil, dar unul care tânjește după cerebrialitate. Idealul meu a fost poemul infuzat de filozofie.

Dacă ați trece pe lângă dumneavoastră pe stradă, v-ați da seama că sunteți poet?

Cred că da. Probabil datorită simțului contemplației. Ochilor, ficși, immobili, care privesc, de regulă, în sus. Care devoră natura. Dar cel mai sigur e că nu m-aș recunoaște. Nu m-aș recunoaște pe stradă. Miza mea nu a fost doar poezia. A fost totul sau nimic. Aici am stofă de gambler, în rest mă tem de jocuri. De cele de noroc. Nu joc nici măcar pocher. Mă feresc de cărțile și mesele de joc cât de tare pot.

MIRCEA BÂRSILĂ

CAPETE ÎN RUGĂCIUNE APLECATE

Capetele noastre în rugăciune aplecate,
știi, știi, cuvântul pește este începutul apei,
cu un evantai de începuturi își face răcoare pământul,
cu mine, cu tine.

Cu ce ai putea tu să mă ajuți, femeie
tânără? Nu există nici o oglindă în care să apar
așa cum aș vrea eu,
de nevăzut în întuneric, în vidul nopții,
întunecata orchestră alcătuită din făpturi demonice.

Capete în rugăciune aplecate –
și panglicile din coji de tei ale sufletelor noastre,
în timpul vijeliilor ivite din senin: acele scurte
vijelii interioare.

Eram tânăr, un adolescent bărbierindu-se o dată
la câteva săptămâni,
când toate felinarele aprinse și toate lămpile
și opaițele din carnea femeilor au fost înlocuite
cu becuri electrice.

Plase de pescuit întinse la uscat pe garduri. Știi, știi:
ultima pasăre din cârd
este identică, în felul ei, cu un sufix,
la ora asta, undeva departe, cineva își așteaptă iubita,
în zadar, cu două pahare – neatînse – de absint
sau poate doar de vin roșu,
iarba din spărțurile asfaltului dintre blocuri,
pe terenul de fotbal din pantoful meu din stânga ninge,
și tristețea a toate acestea, frați moruni,
și tristețea a toate acestea, frate nor.

Plase de pescuit azvârlite în apă:
capetele noastre în rugăciune aplecate.

ÎN FIECARE SEARĂ

Puțini, foarte puțini bănuiesc ce înseamnă
să te culci fericind vrăbiile. Cheia răsucită în ușă
de două ori,
lampa dată la infinitiv
și lătrăturile de peste noapte: îndepărtatele
lătrături ale sălbăticiunilor psihopompe.
Ferice de vrăbii: n-au zei
și nu le ia niciodată interviuri păianjenul,
uriașul păianjen în caftan egiptean.
Ferice de ele: niște firimituri, niște mici ancore
ținându-mă, în fiecare seară,
să nu mă arunc pe fereastră – într-un gol și mai mare.
Lampa dată la infinitiv,
cheia răsucită în ușă de două ori
și repetatele coșmaruri cu substrat arhaic, păgân:
se face că mi s-a furat din nou colivia
în care îmi țin umbra. Se face că patul în care dorm
este izbit, toată noaptea, aproape ritmic,

de găleata unei fântâni. Puțini, foarte puțini bănuiesc
ce înseamnă să te culci fericind vrăbiile:
n-au zei și poate nici nu știu că sunt vii
în această betonieră în care ne învârtăte soarele.

PRIETENUL NOSTRU OCTOMBRIE

A pogorât din nou pe pământ prietenul nostru octombrie.
„Pe umeri îi arde în flăcări un cocoș”. Un fel de vitalitate
furioasă, în priviri, de parcă ar traversa un câmp de luptă,
împreună cu mama sa, într-o mohorâtă dimineață
de duminică. Și pantalonii verzi din piele de șarpe,
și cravata cu dungi dăruită de noi, cei adânciți în mutismul
unei amare solitudini, la anii – cu tivurile desfăcute –
ai maturității.

Poate că mulți îl socotesc, sub felurite pretexte bizare,
un eretic sau pur și simplu un escroc erudit și care se dă,
lipsit de scrupule, drept un mare magician din îndepărtatele
vremuri ale vechimii. Nu-i adevărat – și știu bine ce spun.
Altele sunt, în fiecare an, păcatele sale de aramă.
Altele sunt, în fiecare an, păcatele sale de argint. Altele,
în fiecare an, păcatele sale, în vreme ce pământul se desface,
ostenit, din lanțurile de aur ale soarelui. S-a întors din nou
prietenul nostru cu pantaloni din piele de șarpe și cravată
în dungi. Iată-l culegând agrafe și nasturi de sutiene,
din iarba cu fire mărune
crescute pe sub băncile de fier ale parcurilor.

Iată-l în rolul de dirijor al fanfarelor de culori ale toamnei.
Pe străzi, măturătorii adună cu târnul frunze uscate.

Niște ulcele pline cu vinul
din ce în ce mai turbure al drumurilor: copitele cailor.
Ici-acolo, în frumoasele zile însorite, câte-un cioban
încremenit ca un astru.

În octombrie, își fumează unica sa țigară singuraticul plop alb.
În octombrie, începe sezonul de vânătoare și tot în octombrie
îl vedem, în vise, pe uitatul nostru străbun: străbunul acela
cu labe de lup, în mânecile suflăcate ale cămășii.

DOMNUL ADMINISTRATOR

Singurătatea – adevărata siguranță – începe
abia când îi vezi aieva balegile de vită mare și blândă
prin apartamentul cu trei camere. Îi aduci iarbă
într-un geamantan vechi, o adăpi, seară de seară, în cada
emailată. Asemenea brațelor unci cruci: lungile coarne
cu vârful plesnit

ale acestei prezențe pe care nu o vezi decât tu. Îl rogi
pe domnul administrator al blocului să te scrie cu două
persoane în registrul său, dar acest nemernic
– pentru că nu poți să-i spui altfel – se uită la tine pieziș.
Îi arăți balegile și el te sfătuiește să te odihnești mai mult
sau te invită, condescendent, la o bere. Adevărata
singurătate începe abia când îi simți aieva prezența
de vită mare și blândă, în apartamentul ticsit cu volume
de poczii – mai ales poczii de dragoste.

Îi aduci iarbă într-un geamantan vechi
și urmărești, până târziu, împreună cu ea, filmele
și emisiunile, una mai proastă decât alta, la televizorul
așezat pe colț, în sufragerie, între leandru de la fereastră
și tabloul din perete, dăruit cândva de un amic, și în care
un nou Sfântul Gheorghe omoară iarăși balaurul.

Vânturile,
Valurile...

Parodii de Lucian PERȚA

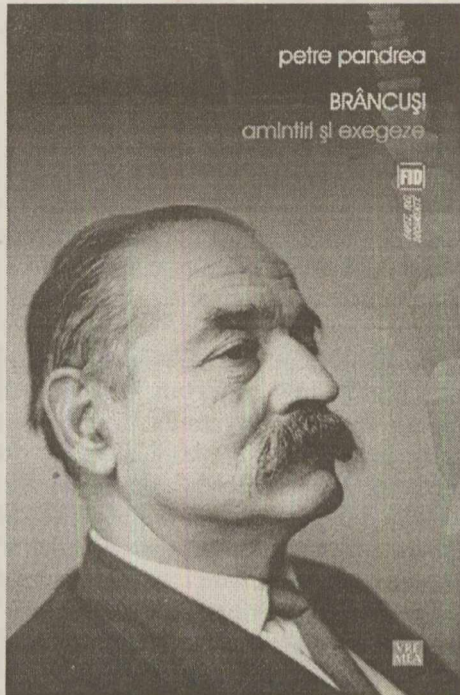
ANDREI ROMAN

AȘTEPTI UN SCURT TRANSFER DE SENZAȚII (fragment)

Mi-am pierdut încrederea
în Omul desăvârșit,
făuritor de nebunii poetice,
dar și de o cuminenție fără sfârșit –
în insul care debutează la douăzeci de ani
după lecturi restrictive și frenetice
din Eminescu, Barbu, Călinescu și Philippide,
obligat apoi de conjunctură să deretice
prin structura rimei și versificația românească,

înfruntând golurile fără a se decide
dacă să le umple sau să le adâncească,
și, desigur, asta fără a se vinde.

O mare bucurie nu mi-ar produce
decât neîncetatele ninsori din
spațiul ogindă al poemului.
Dar oare cine să mai apuce
ninsorile în cadrul sistemului
Omului desăvârșit?
M-am hotărât, în sfârșit :
voi lupta pentru
Omul nedesăvârșit!

petre pandrea
BRÂNCUȘI
amintiri și exegeze

CREIERUL LUI PIRANESI

În intimitatea sculptorului

SORIN LAVRIC

Paris, în perioada interbelică. După mărțuria lui, Pandrea l-a vizitat succesiv pe Brâncuși atunci când sculptorul avea vârsta de 52, 57, 61, 62 și 63 de ani, iar Pandrea, în chip corespondent, avea 24, 29, 33, 34, 35 de ani. Se întâlneau și discutau în incinta restaurantelor, pe terasa cafenelelor sau în atelierul pe care Brâncuși îl avea pe strada Impasse Ronsin 11. Judecând relația dintre ei după ușurința cu care Brâncuși accepta să-și petreacă timpul cu atașatul Legației din Berlin, funcția diplomatică pe care o avea Pandrea atunci când s-au cunoscut, amicitia lor trebuie să fi fost una specială. Probabil, o recunoaștere spontană și reciprocă a două naturi depășind media de înzestrare în spirit, recunoaștere manifestată în discuțiile, spovedaniile și intimitățile schimbate de cei doi de-a lungul orelor de taifas.

Mai târziu, avocatul avea să redea din memorie detaliile, cuvintele și gândurile sculptorului, din imboldul de a depune mărturie despre olteanul de la Hobița. De aceea, din volum aflăm mai mult despre om decât despre sculptura lui, cum aflăm mai mult despre iubirile și prietenii lui Brâncuși decât despre influențele pe care, de pildă, Rodin le-a exercitat asupra artei sale. Dar, încă o dată: nu asta contează, ci verva unui talent scriitoricesc ca acela al lui Pandrea. Mai mult, citindu-l, constăți o trăsătură generală a scrisului lui Pandrea: când scrie, el nu face teorie, ci acționează. Pentru el, scrisul e atitudine spontană de raportare la lume și la oameni. Pandrea scrie angajându-se, lipsit fiind de virtuți contemplative. E ca un pugilist lexical de rang înalt, cabotin prin temperament, dar rafinat prin șlefuire spirituală.

Despre orice ar scrie, Pandrea e savuros. E genul de scriitor al cărui talent mîntuie subiectul asupra căruia se oprește, temperamentul lui histrionic molipsind orice temă, oricît de aridă sau de bătătorită ar fi ea. Sub pana lui, ternul capătă strălucire și mediocru își dezvăluie virtuți rare. E drept, sculptura lui Brâncuși nu e o temă nici seacă și nici facilă, dar despre ea s-a scris atît de mult încît a-l citi pe Pandrea cu intenția de a afla unghiuri noi de interpretare plastică e înercare zadarnică. Într-un filon secăt de afită exploatare exegetică nu mai cobori ca să găsești pepite noi. Numai că nimeni nu deschide volumul de față cu acest gînd, și asta fiindcă statura paginilor lui e dată de altceva: de efervescența lexicală pe care Pandrea o dezvoltă pe marginea a orice, iar în cazul acesta, pe marginea operei și vieții lui Brâncuși. De aceea, cartea despre Brâncuși, scrisă de Pandrea la scurt timp după grațierea din 1964, nu e nici monografie și nici exegeză plastică, ci o culegere de amintiri și testimonii din anii cînd avocatul obișnuia să-l viziteze pe sculptor la

Cum nu putem ști dacă vorbele pe care le pune în gura lui Brâncuși chiar i-au aparținut, nu ne rămîne decît să le parcurgem sub beneficiu de inventar, ca pe un fapt divers menit a ne satisface curiozitatea. Iar unele din ele au un miez ce favorizează meditația: „Lectura-viciu și conversația-sporovăială împiedică meditația și visarea. Lectura ca un viciu, fără studiu, n-ar trebui să rămînă nepedepsită.” (p. 270). Aceeași idee revine peste o pagină: „Sportul contemplat fără trăirea mușchilor, cinematograful fugace și lectura aglomerată, fără studiu atent, mi se par a fi trei racile ale civilizației moderne” (p. 271). Și în continuare un verdict de fină observație pe seama artei cinematografice: „Cinematograful mi se pare o artă inferioară prin tehnica rularii continue și mă enervează, fiindcă nu pot opri scurgerea, ca să meditez, ca într-o carte. La teatru fac o lectură prealabilă. Cineaștii ar trebui să publice scenariile, așa cum fac dramaturgii” (p. 271).

Descrierile și evocările lui Pandrea au har și dulceață și nu poți decît să regreti că o natură atît de dăruită a suferit de o mlădiere ideologică frizînd ploconirea. Tot ce a scris în închisoare sau după eliberare poartă pecetea coloanei îndoite. În cartea de față locul unde ploconirea lui Pandrea față de comuniști e patentă privește felul cum comentează pictura lui Pallady. Cînd vezi că pictura moșierului de la Bucium poate fi explicat prin clasa putredă căreia îi aparținea pictorul, îți dai seama că patologia mentalității de clasă îl molipsise pînă și pe talentul avocat. Ce păcat că un condei atît de fin a putut să decadă atît de adînc pe panta gudurelor

ideologice. „Simfonia în gri a lui Pallady este o simfonie a unei psihologii de clasă. Discreția orgolioasă derivă din falimentul de clasă. Această clasă a abdicat și a fost falimentată în temelii și resorturile ei de clasa dominantă în societatea românească.” (p. 144). Se înțelege, e vorba de șnapanii de burghezi. Pe scurt, e dureros să vezi cum, pe patru pagini, Pandrea nu se poate înfrîna să nu fredoneze refrenul luptei de clasă. Iar opiniile acestea nu-i veneau din convingere, căci atunci ar fi trebuit să fie de o prostie de care ducea din fericire lipsă, ci din gîndul că scrierile lui, putînd să ajungă sub ochii unui responsabil cu ideologia de partid, i-ar fi ușurat anii pe care îi mai avea de trăit după grațiere.

Dar, dacă sărim peste ploconelile de conjunctură ale autorului, cartea i-o citești cu plăcere și încîntare, grație aceleiași calități prin care Pandrea, deși fără o pregătire amănunțită în sculptura lui Brâncuși, îi lasă în urmă pe un Barbu Brezianu sau un Petru Comarnescu, mai precis în virtutea acelei calități pe care, spre deosebire de ceilalți doi, avocatul maicilor de la Vladimirești o poseda din naștere și în chip deplin: talentul. „Brâncuși evita paharul și cărnurile pentru lutul lui vîmjos, lipsit de maladii. Pentru tensiunea sa intelectuală, n-avea nevoie de adjuvante și de stimulente. Băuturile spirtoase sunt corelatul cărnurilor la praznice, iar praznicul nu se face în fiecare zi, în patria noastră. Muicile noastre spuneau: «Legumește, muică, legumește», adică să nu faci risipă și îmbuibare. [...] C. Brâncuși avea preocupări metodologice în alimentație, ca orice pedagog și moralist veritabil. Socotea berea ca o cauză a piclelor pe creierul nemțesc și superficialitatea pariziană ca efect al absintului, al vermurilor și al spirtoaselor tari, de la ora aperitivelor” (p. 55).

În concluzie, o carte mai plăcută decît un aperitiv și mai dătătoare de dispoziție decît un vermur.

«

Anul acesta m-am distrat teribil. O petrecere generală. Pe toate posturile, în toate colțurile patriei, la orașe și sate, muncitori, țărani, studenți, pensionari. Mai ales pensionari, în straie de sărbătoare, în parcuri și piețe publice, la coadă la vin fierț și fasole cu cărnați. Acesta a fost, se pare, meniul standard pe țară, cu tot cu îmbulzeala aferentă. E drept că cine s-a trezit de dimineață și a prins un loc în frig în curtea TVR a avut parte de sarmale, țuică și de muzică populară. A ajuns la toată lumea. Chiar și la cameramani care, după câteva ore de transmisie și câteva porții, făceau să tremure imaginea. Emoția aniversării, ce vreți! Eu n-am fost acolo, am rămas să urmăresc jurnalul cu singurele știri pozitive, toate, de la un capăt la altul. M-am emoționat, era ca pe vremuri cînd, se știe, era mai bine, căci acesta e rolul vremurilor trecute - să fie mai bune și noi să le regretăm. Am crezut că aceste reportaje despre oameni minunați și faptele lor laudabile reprezintă cel mai frumos cadou posibil de ziua mea. Dar n-a fost așa.

Am primit în dar o autostradă de nici mai mult nici mai puțin de 42 de km. Transilvania se cheamă. E drept că nu are încă indicatoare și parapete, dar e între Turda și Gilău, exact cum mi-am dorit. Și n-a fost scumpă deloc, doar 520 de milioane de euro. Apoi a urmat pactul de la Timișoara și contramanifestația care trebuia să fie o altă surpriză - un fel de remember 1989. Se organizase tot: revolta din capitala Banatului începea brusc, spontan, ca reacție la mitingul din Piața Operei și trebuia urmat imediat de altele la fel, în marile orașe, precum Brașovul și, dacă e posibil, și Bucureștiul. De fapt, Capitala nu, aici era ocupat cu parada militară de la Arcul de Triumf.

Oricum n-a ieșit așa cum era gândit scenariul, pentru că oamenii erau ocupați cu sărbătorirea. Ca să dau un singur exemplu, doar la Alba Iulia, în cinstea celor

TV PLANET

DE ZIUA MEA

ANA-MARIA NISTOR

1.900 de ani de la unirea Principatelor, s-au consumat peste 7.000 de porții de sarmale. Mese populare au fost peste tot, chiar și la Cotroceni, seara.

Tot seara, la „Cântarea Românicii”, de pe Antena 1, s-a ales un nou imn. Intraseră în finală vreo 12 piese, precum „Oficial îmi merge bine”, „Ce bine-mi pare că ai luat țapă”, care să ridiculizeze starea actuală. Ce n-am înțeles eu a fost de ce au făcut satira satirei, adică de ce le-au schimbat versurile, ca să fie mai acide sau mai glumețe, după harul și inspirația textierilor.

În fine, s-a votat și melodia de suflet a poporului a ieșit „Change” a lui Puya. Cum, care Puya? Un băiat de cartier în opera căruia, iată, ne regăsim. Oricum, mai bine decît cu actualul imn național din care lumea nu

reține decît primele 3 versuri. Am văzut la știri câteva reportaje în acest sens. Dar am schimbat canalul, căci pe TVR doamna Marina Almășan intra în direct, prin telefon, în legătură cu telespectatorii și cel care lăuda mai bine primea greutatea lui în salam, oferit, firește, de sponsorul emisiunii. Nu știu cum de s-au nimerit să sune numai oameni de 100 de kg, dar ce mai e suta în ziua de azi!

Am rămas pe TVR, chiar dacă pe alte posturi erau filme bunc, iar la Antena 1 făcea o ediție specială însăși Mihaela Rădulescu, pentru că așteptam marea finală. Marele câștigător al proiectului „Restaurarea”, anunțat cu surle și trâmbițe de 8 săptămâni, timp în care am văzut prezentate în ample materiale toate monumentele și clădirile intrate în competiție, am trimis sms-uri, am votat. După o inițiativă laudabilă și o campanie bine făcută, urma rezultatul, extrem de mediatizat, cum era firesc. Într-un mare show, de patru ore, în care susținătorii pledau, fiecare, pentru proiectul său. Lucru care s-a și întâmplat, doar că, în locul spectacolului, al bucuriei, al sărbătorii, am avut parte de vorbărie interminabilă, cu microfon dat din mână-n mână și oameni aliniați pe scaune. M-am gândit îndelung la Murphy, pot să jur că s-a născut în România, pe strada Ermil Pangratti, unde un lucru început bine se termină obligatoriu prost.

Ca să-mi închei ziua așa cum se cuvine, am deschis și ultimul cadou: semifinale „Dansez pentru tine”. Nu m-am mai întrebat dacă Ștefan Bănică jr. își scrie singur prezentările acelea atît de slabe, nu m-am străduit să ghicesc care dintre concurenți erau vedetele și m-am lăsat în voia dansului. M-am bucurat pur și simplu de ceea ce văd, fără niciun comentariu, pentru că o dată în an e ziua mea. De 1 decembrie. Eu sunt PRO TV.

«

Dramaturgia salvează România...

MIRCEA GHITULESCU

...spune Cornel Udrea, agentul secret al Festivalului de teatru profesionist de la Bistrița. S-ar putea să aibă dreptate dacă privim în jurul nostru câte scenarii s-ar putea face cu Băsescu, Udrea, Ridzi, fata lui Băsescu, Hayssam, și ceilalți. Pe de altă parte te apucă lehamitea dacă te gândi că Băsescu e Tipătescu și Udrea, Zoe Trahanache. Toate par epuizate de Caragiale cu Scrisoarea pierdută care nu a salvat România dar nici rău nu i-a făcut.

Am mai scris despre acest festival pus sub semnul unui mare om de teatru pe care românii îl cunosc doar ca romancier: Liviu Rebreanu. Dorel Cosma, scriitor și director al Centrului cultural municipal are o tenacitate frumoasă și face în fiecare an în așa fel încât bistrițenii să dea nas în nas cu teatrul. Ceea ce îi ajută foarte mult să iasă din starea provincială care este totdeauna una psihică, nu reală, fizică. Sunt provincial pentru că nu am contact cu ideile culturale. Iar teatrul se adresează exact psihicului nu realității vizibile. Au fost transportate la Bistrița spectacole care te pot face să te simți foarte bine, mai ales recitalurile lui Florin Piersic și Dorel Vișan, doi actori care iubesc atât de mult spectatori încât se despart foarte greu de ei. Iar Florin Piersic are o capacitate specială de a face conexiuni cu publicul din sală, este atât de interactiv încât personalizează fiecare recital ca și cum ar fi din Bistrița, Cluj Napoca, Bistrița, Turda, București, Tel Aviv sau Dumnezeu mai știe știe pe unde își prezintă atât de captivant pofta de viață. Iar Dorel Vișan te uimește cu eminescianismul său savant și auster recitând Decebal de Mihai Eminescu de parcă ar recita din Shakespeare. Este foarte important pentru un actor să țin-tească opinia spectatorului, asta îl face adorabil iar Decebal de Eminescu, celebrul fragment dintr-o piesă neterminată recitat de Dorel Vișan este exact ce trebuie să credem despre dramele istorice noastre istorice care sunt etnice și naționaliste cum decetează elitiștii, ci totdeauna filozofice. Deși e viu, Decebal nu mai trăiește ci vorbește de dincolo de mormânt cu posteritatea, cel puțin așa am înțeles din recitalul lui Dorel Vișan.

Un spectacol al Teatrului Bacovia din Bacău - Casa Bernardei Alba de Federico Garcia Lorca - a încheiat un festival care

a pus la încercare gustul pentru teatru al bistrițenilor. Foarte stilizat (adică uniform) spectacolul lui Gelu Badea este un ceremonial amoros cu severitate spaniolă despre amantul veșnic care se numește Pepe Romano. Un poem spaniol despre abținerea și iubire care a închis un festival al oamenilor care vor altceva de la viață.

Era o abundență culturală pe un spațiu foarte mic cu un salon de carte unde au expus zece edituri de prestigiu între care și Paralela 45, o expoziție de caricaturi spirituale semnate de Lucian Dobârță, o alta de Gabriel Bratu, încă una de portrete de scriitori și domnitori din creația lui Viorel Baciș au dat senzația unui act cultural armonios și productiv.

Festivalul teatrului profesionist de la Bistrița este un proiect norocos. Bistrița, punctul extrem estic al Transilvaniei, va avea, poate, începând cu anul viitor, un teatru profesionist cu stagiune permanentă ceea ce să recunoaștem, îți dă o anumită siguranță și un subtil sentiment de demnitate. De altfel există deja un teatru de animație stabil (Teatrul de păpuși Al Misiuga).

O reprezentare a lui Liviu Pancu de la Târgu Mureș a fost de ajuns să ne dăm seama de potențialul teatral al orașului. Liviu Pancu a montat un spectacol interactiv cu Umbra speranței de Cornel Udrea invitând publicul să se implice în spectacol ceea ce tinerii făceau fără mofturi și cu foarte multă aplicație. Mi-am adus aminte de o idee pierdută ce ar trebui renovată de autoritățile culturale. Dacă vrei să ai spectatori la teatru trebuie să îi pui pe oameni să joace teatru. Majoritatea nu vor deveni mari actori în schimb vor fi foarte pricepuți spectatori. „Dramaturgia salvează România”, sloganul festivalului a fost riguros respectat prin numărul impresionant de autori români puși în scenă prin toată țara: **Campionatul de improvizare** de Carmen Frandez și **Umbra speranței** de Cornel Udrea la Târgu Mureș, **Gunoierul** de Cornel Brănescu la Baia Mare, **România, te pup** de Bogdan Georgescu la Iași, **Dac-aș fi rege** de Radu Stanca la Cluj Napoca, **Cerere în căsătorie fără Cehov** de Cornel Udrea la Oradea.

Fuga și cavatina dictatorilor

CĂLIN STĂNCULESCU

„Rația de libertate” cucerită cu greul preț al vieții oamenilor din decembrie 1989 s-a răsfrânt rapid și în filmul românesc obligat de regimul comunist fie la un limbaj esopic, fie la rigorile unei cenzuri lipsite de imaginație.

Cineaștii de la Studioul de film documentar Sahia au adus pe ecrane chiar în decembrie 1989 primul „jurnal liber”. Apoi, filmul semnat de Cătălina Fernoagă și Cornel Mihalache, „De Crăciun ne-am luat rația de libertate”, este o bună mostră a dezinhibiției cu care sunt sondate reacțiile anonimilor la atmosfera acelor zile de iarnă care au însoțit cea mai brutală cădere a comunismului din toată Europa estică. Un film de montaj este și „Desprinderea”, de Șerban Comănescu, încercare de sinteză a momentelor principale ale evenimentelor din decembrie 1989, care ar fi trebuit să aibă mai multe urmări, pierdute însă definitiv pe parcursul anilor următori. S-a înregistrat, fără prea mare folos documentar, și „Procesul” unor foști membri CPEX, film semnat de Mircea Moldovan.

Un moment cinematografic marcant al anului 1990 este filmul dedicat fugii dictatorilor „Ziua cea mai scurtă”, semnat de regizorul Ștefan Gladin și operatorul Traian Popescu, film ce reface ultimele trei zile din viața Ceaușeștilor fără ca aceștia să apară în cadru. Mărturiile martorilor, firescul dialogurilor, montajul alert conferă filmului tensiune și valoare de document. De altfel, valoarea acestei pelicule este certificată și de faptul că firma franceză Sunset press copiază fragmente fără a onora drepturi de autor.

Aceeași echipă – Ștefan Gladin, regie, Traian Popescu, imagine – avea să realizeze escul cinematografic „Să facem totul”, film premiat în țară și în străinătate cu importante distincții.

Contrastele nu de puține ori mortale ale „epocii de aur”, cascada de recunoașteri oficiale, conferiri de înalte ordine și titluri cuplului prezidențial, aspectele decadentei societății românești și, mai ales, complicitatea guvernelor occidentale cu regimul comunist sunt evocate cu ironie și sarcasm pe motivele cavatinei celebrului „Bărbier”, imortalizat de Rossini. Efectele sunt pe măsură.

Ascensiunea și decăderea fostului dictator al României mai este abordată de Ștefan Gladin în filmul „Cinematograful Președintele”, film de montaj ce desenează paralelismele destinului ceaușist cu cel al altor dictatori de pe mapamond,

un prim termen de referință fiind Bokassa, de altfel unul dintre amicii șefului de stat român.

Din păcate, aceste filme și nu numai ele au circulat foarte puțin, rezervându-li-se o soartă de samizdat, chiar în vremea obținerii libertății cu grele și inutile jertfe.

Recent, regizorul Ștefan Gladin și-a editat la Tehnopress – Iași un volum de memorii „Contemporan cu comunismul”, în care sunt evocate cu lux de amănunte și întâmplări puțin cunoscute chiar și de către istoricii avizați ai evenimentelor din decembrie 1989, întâmplări ce au însoțit aventuroasa geneză a celor trei filme amintite în rândurile de mai sus. Poate cei ce vor să aprofundeze istoria aceluia decembrie din urmă cu douăzeci de ani vor fi prezenți în ziua de

17 decembrie, ora 17, la librăria Eminescu, unde regizorul Ștefan Gladin își va lansa volumul însoțit de o unică proiecție a filmului „Să facem totul”.

Documentaristul ne oferă în memorialistica sa felia proprie de viață ce explică multe clipe semnificative din viața contemporanilor noștri. Planurile suprapuse ale evocării sale, cuprinse în peste patru sute de pagini, inteligent încastrate în fluxul memoriei afective, întregesc atât portretul creatorului, cât și pe cele ale personalităților implicate la diverse niveluri în istoria recentă.

Dintre filmele dedicate evenimentelor din decembrie 1989 ar mai trebui amintite „Un an ceva mai lung”, de Ada Pistiner, „Decembrie '89” și „Timișoara, Decembrie '89”, regia regretatului Ovidiu Bose Paștina, opere lucide și pline de emoție, susținute de un limbaj cinematografic modern, eliptic, spectaculos chiar.

Din păcate, chiar din anul 1990, semnele decăderii filmului documentar dublate de involuția artistică și managerială a singurului studiu specializat – Sahia –, involuție copiată parcă la xerox și de singurul studiu de animație din țară, vor consemna diminuarea până la dispariție a unui gen bine apreciat și susținut de public. Cât despre filmele de ficțiune dedicate lui decembrie 1989, mai bine nu mai comentăm.

De-a râsul, scrisul și trăitul

HORIA GÂRBEA

Augustin Buzura, *A trăi, a scrie*, Editura Limes, memorii

Volumul lui Augustin Buzura a apărut la numai o zi distanță de cel al lui Nicolae Manolescu *Viață și cărți* și are un titlu foarte asemănător. Doctorul Buzura preferă verbele (a trăi, a scrie) ceea ce e semn de dinamism, iar Nicolae Manolescu alege rezultatele prin substantivele de consecință (viață și cărți). Partea inițială și cea mai atractivă a volumului lui Augustin Buzura este un lung interviu, aproape 100 de pagini, realizat de Crisula Ștefănescu în anul 1989, chiar în decembrie, la Munchen. Acest interviu care a mai apărut într-o carte în 2004 este revelator pentru viața și opera autorului. În 2004, Augustin Buzura l-a completat cu observații ale momentului punând în evidență actualitatea celor spuse atunci.

În a treia parte a volumului, încă și mai întinsă, Augustin Buzura își mai adună "cîteva", scrie el, nu chiar puține, remarc eu, interviuri date între 1988 și 2009 mai multor interlocutori între care Alex Ștefănescu, Angela Martin, Daniel Cristea-Enache, Eugen Simion și Valeriu Cristea. La mijloc, romanțierul pune sub titlul "Tentația risipirii" cam 150 de pagini de "precizări incomode" tot despre sine și despre opera sa. Acestor pagini, scriitorul le acordă un "vechi și chinuitor sentiment de zădărnici", un statut de predici în pustiu,

un pseudojurnal dezamăgit. Totuși, nu putem să-l credem pînă la capăt pe autor pentru că el se străduiește să fie elocvent și aduce numeroase probe, parte extrase din documente de urmărire ale Securității, în spri-

jinul ideii că el a fost unul dintre cei care, dacă nu au combătut violent regimul comunist și vexațiunile impuse de el scriitorilor, măcar au căutat să-i reziste și în niciun caz nu a colaborat cu numitul regim. Acesta l-a urmărit, ostracizat, nedreptățit pentru ca, după 1989, fără un probatoriu, să i se reproșeze exact contrariul: că ar fi fost un

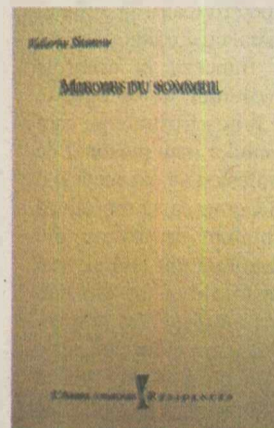
curajos "cu voie de la poliție", un rezistent iluzoriu.

Dincolo de dovezile lui Augustin Buzura și de nedreptățile ce i s-au făcut, aceste pagini constituie un memorial de creație foarte interesant care documnetează asupra modului de a scrie și de a publica în perioada dictaturii pentru un scriitor de raftul întâi. Una dintre pledoariile lui Buzura în această carte și nu numai este cea a recunoașterii valorii unor autori indiferent de unele compromisuri pe care le-au făcut cîtă vreme alții, curați din punct de vedere moral, nu se susțin artistic. După revoluție, demonizarea lui Marin Preda, Nichita Stănescu și a altor mari dispăruți, dar și a unora rămași în viață care au simpatizat cu puterea instalată în decembrie 1989 a fost un fapt real și vexant pentru cei care și-au trezit negate, cu acest prilej, și meritele indiscutabile de dinainte de 1989. Între ei, o victimă sigură a acestui tip de raționament a devenit și Augustin Buzura care, mai ales, a creat și condus Fundația Culturală Română sub Iliescu, fiind alungat la încheierea mandatului acestuia. Pe succesorii lui îi paște același tratament, dar asta e o slabă consolare.

Pentru cititorii interesați să reconstituie epoca literară și aventurile generației 60 în lupta cu cenzura, memoriile lui Augustin Buzura și interviurile sale constituie un document revelator.

Valeriu Stancu, *Miroirs du sommeil*, Ed. L'arbre à paroles, Col. Résidences, poezie

Poezia lui Valeriu Stancu sună bine și în franceză. Dacă aș vrea să fiu malițios, aș spune că sună chiar mai bine în franceză. Dar ar fi inexact, chiar dacă ar fi amuzant. Realitatea este că volumul, tipărit în Belgia în 600 de exemplare, după cum ne informează un colofon, prezintă un poet senin și stăpîn pe lumea sa. Față de alte culegeri anterioare, elementele ludice și bizare de care uza poetul au dispărut. El frazează sobru, concis, căutînd să cîștige densitate prin economia de cuvinte, repetînd ritual unele versuri de-a lungul poemului. E firesc pentru poet să-și caute publicul și să se plieze lui. Norocul lui Valeriu Stancu de a fi bilingv în poezie îi conferă un indiscutabil avantaj. Textul curge pur, elevat: „Personne ne saura l'effondrement/ Des mes pensées, des tes pensées./ Des mes paroles, des tes paroles./ Des mes pas, des tes pas./ Des mes paumes, des tes paumes...// Les gens se taisent et parfois s'en vont./ Le temps s'arrête, l'espace s'envole./ Mais une ancienne toile/ Me tente toujours/ Avec ses nouvelles évocations.” Patria lui Valeriu Stancu e limba valonă!

Cassian Maria Spiridon, *Vieți controlate*, Editura Junimea, publicistică

Poetul din Iași, revoluționar cu acte de la 89, este și unul dintre autorii preocupați de controlul exercitat asupra literaturii și scriitorilor, în anii regimului comunist, de statul totalitar. Ca unul care a trecut prin multe necazuri cu cenzura și autoritățile, Cassian Maria Spiridon ține să se revanșeze în felul său: demonstrînd și demontînd strategiile de manipulare și efectele lor asupra vieții literare și literaturii noastre. În volumul de față, el adună un număr mare de articole pe această temă, scrise și publicate de el din 1990 încoace care dau astfel un volum de mari dimensiuni. Scriitorii români au avut de suferit de pe urma cenzurii și opresiunii regimului după cum, unii, au tras mari foloase

dintr-o înregimentare dezonorantă cu atît mai multu cît, arată documentele reproduse de Cassian Maria Spiridon, se arătau mai habotnici decît li se cerea. În 1944, G. Călinescu îl elogia, primul sau printre primii pe la noi și fără rezerve, pe Stalin. Volumul lui Cassian Maria Spiridon arată încercarea regimului totalitar de a controla în mod absolut creația și de a nu lăsa nimic "ostil" sau "interpretabil" să ajungă la public. În această încercare culturnicii au aliați din rîndurile scriitorilor: persoane de talent care vor să se chivernisească prin compromis și veleitari care vor să aprvină fiind "pe linie". Ei au și adversari redutabili din două categorii: cei care scriu o literatură de "șopîrle" sau pur evazionistă pe care nu ai de ce s-o apuci, cei care se opun pe față, scriu și publică texte inacceptabile. Cenzorii, incapabili să se descurce și să decodifice corect limbajul literar, mai ales al poeziei, devin isterici și taie la întîmplare cuvinte sau chiar litere. Amintesc un exemplu necuprins în cartea poetului ieșean: la al doilea volum al său, publicat prin 1988, Florin Iaru corectează cu pixul volumele dăruite prietenilor. În loc de "sexul tău în bikini", cenzura îi impune (absurd sau poate chiar mai aluziv) "sensul tău în bikini" și poetul trebuie să revină la consoana x cu unealta de scris. Dar în "Vieți controlate", autorul se ocupă și de controlul, de fapt teroarea, exercitată de regim și asupra altor oameni decît scriitorii, teroare devenită subiect de jurnale, memorii, volume cu restituiri de documente și intrată astfel din patrimoniul suferinței naționale în cel al literaturii.

I.B. Martin, *La vânătoare de râși* - proză, pe alocuri, umoristică, Editura Coresi

La Tîrgul de Carte Gaudeamus, recent desfășurat, am participat la multe lansări și am ratat și mai multe, mulțumindu-mă cu cărțile care le-au ocazionat. Una dintre cele mai frumoase și la care am ținut să-l prezint pe autor a fost lansarea debutului "La vânătoare de râși" (Editura Coresi), un volum de proză scurtă al lui I. B. Martin

Pe Ion Bogdan Martin l-am cunoscut ca scenarist de televiziune, lucrînd cu uneltele umoristului la seriale și emisiuni de divertisment, genul cel mai greu poate din această zonă pentru că, vorba lui Horațiu Mălăele, fiecare poantă reușită este de fapt concurenta celei precedente, scrise tot de tine. Ca să poți îndura această luptă ca o scară fără sfîrșit pe care se duelează muschetarii glumei îți trebuie seninătate și o nesfîrșită resursă de auto-ironie.

Cred că Ion Bogdan Martin le are pe amîndouă, adică izbutește să combine luciditatea în fața lumii cu o doză bine cîntărită de nepăsare. A reuși să rîzi de lume și de tine însuși este un har care, dacă nu aduce glorie literară, măcar cheamă un anumit tip de fericire. În prozele sale scurte,

Ion Bogdan Martin demonstrează că este un asemenea fericit. Faptul că debutul său literar apare atît de tîrziu, acum, cînd autorul este un bărbat matur, un împlinit cetățean, soț, tată și contribuabil etc., etc., ba chiar a cochetat și cu politica, ne arată că pentru umoristul nostru nu contează gloria trecătoare ci însuși hazul ca resursă de nemurire.

Ion Bogdan Martin scrie chiar de amorul artei și dacă s-a hotărît, după multe pagini de scheciuri TV

dar și de teatru să își adune textele între două coperte nu înseamnă că a îmbătrînit, ci că refuză bătrînețea. De altfel umoriștii nu ajung niciodată la senectute și nici nu mor în patul lor. Dacă aș vrea să fiu răutăcios aș spune că mor în ale altora. Însă nu vreau să fiu sarcastic pentru că nici Ion Bogdan Martin nu este. El cultivă un tip de haz care nu exclude blîndețea și înțelegerea, nu iubește poanta neagră și nici pe cea seacă. Dimpotrivă, desfată cititorul și privitorul cu o scriitură bogată, succulentă, fără prejudecăți dar și fără trivialitate. Nu știu, și cred că însuși autorul nu și-a pus problema dacă volumul acesta de început va rămîne singurul. Eu sper că nu. Dar Ion Bogdan Martin este un spirit liber, neliniștit în legătură cu arta sa și totodată lipsit de orgoliu, încît vă propun să ne bucurăm rîzînd din toată inima de aceste pagini și, dacă va mai urma ceva, să stăm pe-aproape.

Nu-i spun lui Ion Bogdan bunvenit în literatură pentru că e demult acolo (aici) și se mișcă firesc în undele ei.

ÎNTRE MEMORIALISTICĂ ȘI ESEU

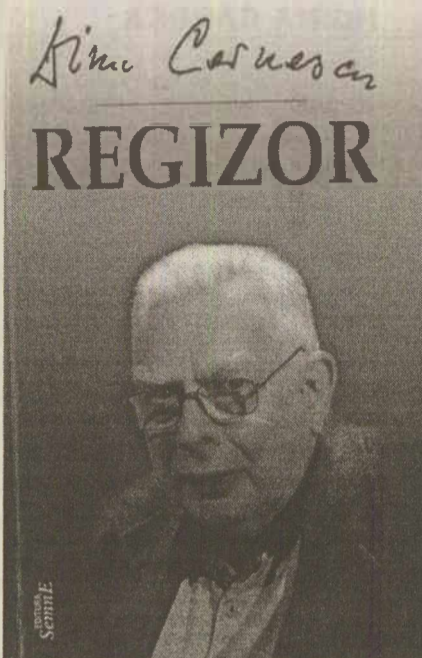
Am simțit încă din adolescență o atracție dacă nu bolnăvicioasă, sigur psihanalizabilă pentru cărțile care închideau între copertele lor biografii ale personalităților – mai cu seamă atunci când ele purtau chiar semnătura ilustrilor. Dar, în chip curios, nu momentele de glorie, nu clipele astrale ale împlinirii destinului lor aparte mă fascinau, ci altceva: alchimia inextricabilă a revelației vocației, misterul primului pas, răscrucea de la care întâmplarea se preschimba în pecete existențială. Subscriam inconștient verdictului poetic al lui Ion Barbu, convins, asemenea lui, că *vinovat e tot făcutul și sfânt doar nunta, începutul...*

Despre cum s-a născut pasiunea pentru teatru în sufletul junelui Dinu Cernescu, fiu al unui general cu creditate olteană și al unei profesoare cu rădăcini franceze în arborele genealogic nu aflăm nimic din volumul autobiografic **Regizor** (Editura Semne, 2009). Este prima frustrare pe care lectura cărții a produs-o în zona orizontului meu personal de așteptare. Nu și singura. O pudoare profesională excesivă și o modestie așijderea l-au oprit pe Dinu Cernescu să reproducă în paginile memoriilor sale un minimum de extrase din aprecierile elogioase cu care presa culturală din țară și, mai ales, din străinătate i-a întâmpinat marile montări din anii '60-'70' – perioadă de grație a afirmării europene a artei spectacolului de pe aceste meleaguri. Autorul era dator cu aceste consemnări nu doar cititorilor săi, ci și (sau, poate, în primul rând) istoriei teatrului românesc. Există artiști care, de la un punct încolo, nu-și mai aparțin integral, devenind parte constitutivă a unui fenomen – național sau internațional – care îi transcede ca indivizi și îi transformă în bun public. Iar alături de și împreună cu Lucian Giurchescu, Vlad Mugur, Liviu Ciulei, Radu Penciulescu, David Esrig și nu numai, Dinu Cernescu a contribuit substanțial, timp de aproape două decenii, la plasarea scenei autohtone în avangarda continentală a teatrului contemporan.

În fine, o a treia frustrare este resimțită de cei care și-ar fi dorit ca în cartea lui Dinu Cernescu să găsească un segment mai amplu de mărturisiri privitoare la viața omului cu acest nume – gânduri, întâmplări, trăiri, reflecții asupra lumii prin care a trecut, cu bunele și relele, cu frumusețea și mizeria, cu luminile și umbrele ei. Incipitul volumului este deosebit de promițător în acest sens: *Amintirea cea mai veche, și cea mai importantă, din copilăria mea este cea a unui telefon care sună, sună și iar sună. Nu-mi place această amintire pentru că a marcat ziua în care a fost arestat tatăl meu, adică 14 septembrie 1949. În continuare însă, apetitul confesiv al lui Dinu Cernescu suferă o progresivă diminuare. Discreție? Lehamite? Înțelegere creștinească pentru cei răi, cei urâți pe dinlăuntru, cei meschini și ticăloși? Mizantropie? Filozofică resemnare vizavi de precara condiție umană? Câte ceva din fiecare, probabil. O dovadă? Vorbind despre o experiență cumplită, devastatoare și tristă trăită la Teatrul Mic (în timpul directoratului lui Dinu Săraru, precizez eu), autorul o definește drept cel mai urât moment din viața, mea teatrală, un coșmar, dar nu oferă detalii incriminatoare și nu pronunță, scârbit, nici un nume. Ba, mai mult, victima se auto-culpabilizează inutil, masochist, aproape: *Vina îmi aparține. Nu aveam ce să caut la Teatrul Mic...* – pag. 113.*

Asemenea exemple de exorcizare prin uitare voluntară a răului sunt numeroase. Dar cu mult mai numeroase sunt situațiile în care oamenii cu care autorul intră în contact se dovedesc buni, generoși, animați de nobilele sentimente ale dragostei, prieteniei și solidarității. Ele îi populează predilect memoria afectivă, asupra lor se întoarce de fiecare dată cu tandră nostalgie Dinu Cernescu; restul e tăcere... Sau niște scrisori, cum sunt cele ale mitologicului om de teatru polonez Jerzy Grotowski, care legitimează o frumoasă legătură sufletească și profesională între doi artiști proeminenți ai jumătății secunde a veacului XX. Pentru cine știe ce înseamnă Grotowski în teoria și practica mondială a artei spectacolului de teatru, cunoștința și prietenia cu regizorul român sau episodul pitoresc al vizitei inopinate pe care leahul i-o face acestuia la București par coborâte din irealitatea fastuoasă a legendelor nemuritoare Thaliei. La fel ca și întâlnirile lui Dinu Cernescu cu monștri sacri ai artei europene: Salvador Dali, Federico Fellini, Miklos Jancsó, Vittorio de Sica, Giorgio de Chirico, Franco Zeffirelli, Edward Bond, Jerzy Skolimowski...

Trecând la un alt gen de celebrități, memorabilă, irigată de un umor robust este scena îndelung amânatei întâlniri a regizorului cu Mona Lisa del Giocondo, personajul controversat al tabloului lui Leonardo da Vinci. Fragmentul este savuros: *Dintre toate tablourile văzute, pe unul singur l-am urât din toată ființa mea: Gioconda. Era simbolul țafelor comuniste, soții de tovarăși care veneau în delegație la Paris și care se duceau obligat la Luvru. «Vai, tovarășu' Dinu, am fost la Gioconda și am plâns când am văzut-o». Evident, plânsul era un semn al unei înțelegeri estetice superioare. «Vai, dragă – îmi spuneau nevestele cunoscuților mei – să nu ratezi Gioconda, am plâns când am văzut-o». După ce am reușit să ajung la Paris, atacurile pro Gioconda s-au înmulțit. «Cum, n-ai fost la Gioconda?» se mirau prietenii mei. «Tovarășu' Dinu, ai fost la Gioconda?» se interesa un oficial. Toate*

refuz să o văd pe Gioconda. Până când, într-o zi un prieten care știa de ura mea, mi-a spus: «Du-te, ce-o să fie, poate o să-ți placă». Până la urmă m-am dus. Ajuns în fața tabloului, am privit-o drept în ochi și i-am spus: «Ei, cucoană, acum între noi doi». Am stat și-am așteptat. Niciun sentiment cât de mic n-a apărut, cât despre lacrimi, nici pomeneală. O nouă încrucișare de priviri cu același rezultat. Eram ca de gheață amândoi. Începusem să mă simt exclus din lumea bună însetată de lacrimi. Impotența mea lacrimală începea să mă îngrijoreze. Atunci mi-am adus aminte de un studiu făcut de niște superesteți japonezi care descoperiseră că Gioconda este, de fapt, tabloul unui travestit celebru din Renaștere. În clipa aceea m-am simțit eliberat de complexe și am început să râd fericit. O lume întregă vine să facă plecăciuni unui travestit. Protipendada comunistă română se extazia în fața unor sexe măsluite, în timp ce acasă așa ceva te băga pe ani grei în pușcărie. Am continuat să râd, până când paznicii m-au dat afară. Fusesem răzbunat. Acum puteam spune cu emoție «Da tovarășu', am văzut Gioconda, duceți-vă prin ONT la Luvru» – pag. 50 -51.

Nu este singura dată când scrisul lui Dinu Cernescu mustește de umor contagios. Iată, de exemplu, cum arată programul său săptămânal de angajat cuviincios al redacției de teatru a Televiziunii Române postdecembriste: *Lunea nu mergeam niciodată la redacție, pentru că luni venea după o zi de duminică și nu se putea întâmpla nimic neprevăzut. Luni dădeam maximum un telefon. Marțea, dădeam în mod sigur un telefon și cu asta consideram că mi-am făcut datoria, în așa fel încât nu avea niciun rost ca miercuri să vin la servici. În schimb, joia treceam 2-3 ore spre prânz, când semnam condica pentru celelalte zile, în caz că nu mă semnaseră ceilalți colegi, după care îmi luam rămas bun de la George, secretarul de redacție, pentru că în weekend nu aveam ce să caut la redacție. Era săptămâna de lucru ideală. În schimb, nu am lipsit niciodată în zilele de salariu...* – pag. 144 -145.

Dar partea cea mai densă și, din punctul meu de vedere, cea mai interesantă a memorialisticii lui Dinu Cernescu o reprezintă tocmai tronsoanele de text în care memorialistica se estompează, cedând prim-planul unei eseistici de cea mai bună calitate. Sunt paginile pe care regizorul le consacră analizei câtorva dintre piesele lui Shakespeare pe care le-a pus în scenă de-a lungul timpului și care au marcat momente importante ale carierei sale regizorale: **Hamlet** (1974, cu Ștefan Iordache în rolul titular), **Timon din Atena** (1978), **Pericle** (1981), **Coriolan** (1987). Cel puțin considerațiile despre **Hamlet** ca piesă a PUTERII (deloc străine de viziunea revoluționară din Shakespeare, contemporanul nostru – carte apărută, în versiune românească, în 1969) stau cu cinste, conștanțiale și complementare, în rând cu tezele lui Jan Kott privind Marele Mecanism al istoriei, impulsionând prin înțelegerea pătrunzătoare a sensurilor ascunse ale textului marelui Will, prin finețea asocierilor/disocierilor de ordin psihologic ce guvernează relațiile dintre protagoniștii tragediei și prin organicitatea viziunii de ansamblu – calități potențate de ingeniozitatea, prospețimea și spiritul novator al soluțiilor scenice propriu-zise care au făcut din spectacolul lui Dinu Cernescu un moment de referință al teatrului românesc dintotdeauna. Succinte exegeze dedică autorul și altor lucrări dramatice din literatura română (**Matca** de Marin Sorescu, **Meșterul Manole** de Lucian Blaga...) sau străină (**Peer Gynt** de Henrik Ibsen, **Nunta lui Figaro** de Beaumarchais, **Viziuni flamande** de Michel de Ghelderode, **Porțile pădurii** de Elie Wiesel etc.).

Dacă n-ar fi devenit proeminentul Regizor care a fost, Dinu Cernescu putea să-și facă pe malul Dâmboviței un nume apreciat în spațiul eseisticii culturale.

Mioritismul a devenit în ultima vreme – după Revoluție, cu deosebire – un concept ce plutește indecis între peiorativ și derizoriu. Deși acum se știe că varianta cea mai izbită estetic a baladei este o creație cultă, avându-l ca autor indubitabil pe Vasile Alecsandri, ea continuă să funcționeze în mentalul colectiv ca expresie superlativă și emblematică a spiritului folcloric autohton, atitudinea poetic-contemplativă în fața iminenței morții a tânărului ciobănaș moldovean fiind asimilată unui *weltanschauung* reprezentativ pentru poporul român. De unde și furia contestată, dublată de sarcasme și miștocăreli, cu care este privit în zilele noastre de persoane, nu-i așa, pragmatice, realiste, cutureiate de un robust activism preluat celer din canonul comportamental al occidentalilor, în general, și al americanilor, în special. Ideea e simplă și imbatabilă: după ce află de la oia năzdrăvană că va fi victima unui asasinat odios, ciobănelul nostru, în loc să se lăleie lirico-sentimentalo-fidel, imaginând tot felul de nunți cosmice mălăiețe, cu crăiese mândre, păsărele mii și stele-făclii, ar face mai bine să pună mâna pe-o bătă noduroasă și să contraatace surprinzător și eficient bastionul complotiștilor, aplicându-le câte una sau mai multe lovituri bine simțite la mir și rezolvând astfel în mod viril litigiul.

Comentarii derivate: măcar din instinct de conservare, dacă nu din filozofie *macho*, românul (personificat în angelicul ciobănel) ar trebui să abandoneze pasivitatea și fatalismul, să nu se dea, figurativ vorbind, bătut (ba chiar – propriu vorbind – omorât) cu una, cu două, să nu-i aștepte ca un pământău metafizic pe agresorii chitiți să-i facă felul, ci să se ia de gât cu ei și cu viața, să lupte (*si dă-i, si luptă, neicursorule!*...), să-și cheme în ajutor prietenii și apropiații sau măcar s-o șteargă, naibii, englezește de la locul atentatului, pentru că *primum vivere, deinde philosophari*, cum sună una dintre zicerile înțelepte ale strămoșilor de pe ramura latină a eredității sale greu încercată. Păi, nu?

MACHISMUL PĂMPĂLĂULUI METAFIZIC

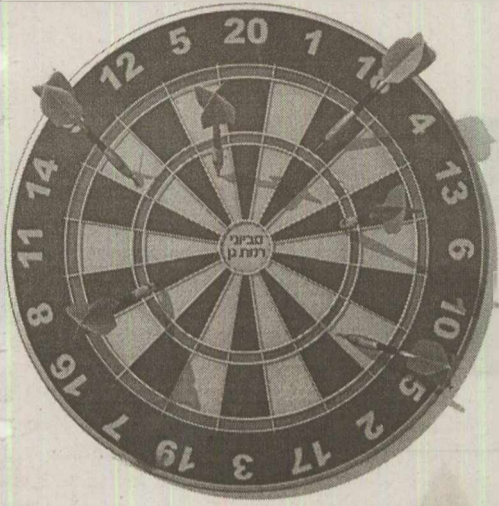
Comentarii la comentarii: ciobănașul tras ca prin inel, precum și în piept de colegii săi montagnarzi, simbol transparent al românului de orice profesie, este laș și n-are curaj, e un papă-lapte care se culcă pe urechea escapistă, așteptând să vină dușmanii și să-l picnească hoștește cu un toiag multietnic în moalele capului în timp ce el visează cai verzi pe pereți, împăcat cu soarta, incapabil de acțiune, inapt pentru supraviețuire în mediile concurențiale ale darwinismului social, adept plângăcios al *pattern*-ului regionalist de tip *mortua est* și fără organ pentru paradigma globalistă de tip *mortua vest* – pe scurt, un neisprăvit, că uite, de-aia e vai mama noastră de pururi deținători ai lanternei oarbe în toate clasamentele UE și de-aia nu putem depăși granițele spațiului mioritic, cu dealurile și văile lui ancestrale, pentru a păși și noi pe autostrada feerică a progresului și democrației autentice etc., etc.

Toate bune și frumoase (mă rog, așa e un fel de a vorbi numai că întreagă această construcție burzuluiit-pamfletară împiedică de-un ciot estetic și scârțâie amaric pe la încheieturi la cea dintâi confruntare cu epica baladei. Nicăieri în Mioria nu se spune că mândrul ciobănel va ceda fără luptă. Tot ce urmează aflării informației despre complot este plasat sub semnul condiționalului „și de-o fi să mor”. De ce nu în bătlia cu agresorii unde se conturează un duel la dublu mixt: de o parte baciul ungurean și cu cel vrâncean, de cealaltă un om și un câine credincios? Pentru ce-l consiliază mioara să-și aducă și-un câine dacă nu în vederea luptei ce va să se încingă? Doar așa, ca patrupedul să latre la lună a pagubă?!

Românul pune răul înainte și ia mereu în calcul varianta neagră. Așa l-a învățat pe el istoria vicleană, economia politică neprietenoasă și geografia vecinătăților perverse și contondente. Preventiv, prin Oltenia, dar nu numai, nativul carpo-danubian își înscenează șugubă înmormântarea și își face „pomana de viu”, fiind erou și privitor ca la teatru într-un spectacol *sui-generis*, morbid și ludic, în același timp. Adică, exact cum se petrec lucrurile în baladă. Toată indicațiile de regie și scenografie ale reprezentației cu brazi și pâlinași, munți mari pe post de preoți, fantasmă feminină, stele căzătoare și măicuțe bătrâne nu rezintă deloc pregătirea eroului pentru moarte, ci, *in extenso*, o dispoziție testamentară ca oricare alta. Ciobănelul spune un lucru și nimic mai mult de atât: *dacă*, Doamne ferește, s-o întâmpla să pierd confruntarea pe viață și pe moarte cu invidioșii mei camarazi de transhumanță, aveți de făcut asta și asta – să mă îngropați în dosul stâniei pentru a nu fi frustrat de deliciile concertului canin tradițional, să-mi puneți la cap felurite instrumente de suflat. Dar după ce-și redactează, în scris sau oral, testamentul, nici un om zdravăn la cap nu se așază la orizontală cu mâinile pe piept și cu fundă la picioare; e incomod, plus că, în poziția asta, e nepoliticos să aștepti vizita unei doamne – fie ea și posesoare legitimă de coasă exterminatoare.

O măsură de precauție nu echivalează cu abandonul existențial. Mai aproape de renunțare benevolă la viață nu este ciobănelul mioritic, ci Eminescu, de pildă. El mai are un singur dor: ca-n liniștea serii să fie lăsat să-și dea obșteșcul sfârșit pe litoral; păstorul are de purtat, în prealabil, o bătălie. Dacă o va câștiga, își va însoți mai departe turma de miei pe paradisialul picior de plai în acompaniamentul celor trei fluierașe din dotare, aducând periodic prinoase de recunoștință oiței cu veleități sereiste; dacă o va pierde, însă, va fi nasol rău, pentru că urmează cele știute din baladă.

...Da, dar *numai dacă* o va pierde!

CEA MAI REUȘITĂ GLUMĂ A ANULUI

● Alegerile s-au terminat, circo-teca națională de-abia a început: alegerii, lamentații, contestații, divagații, demonstrații, escoriații, jubilații, perorații, satisfacții, figurații, inflamații, motivații, saturații, somații, fabulații, lacrimații, acuzații, fraudaații, variații, aberații – *bref*, tot tacâmul postelectoral moștenit din strămoși preistorici și împins cu ghionturi reciproc avantajoase către viitorul comun și luminos al țării noastre. Aștia suntem, astfel defilăm: eternitatea e cu noi! ● De un penibil fără egal, fără sens și fără relevanță a fost marea scenă televizoristică a jurământului pe Biblie din confruntarea finală a candidaților la alegerile prezidențiale. Și asta pentru că lipsa de inspirație profesională și de cultură religioasă a lui Robert Turcescu a condus la amestecarea vulgară și blasfemiatoare a sacralului într-o daraveră seculară de calitate morală îndoielnică. Strădanie superflua: nu cred că mai aveam nevoie de încă un argument pentru a ne întări convingerea că am ajuns o țară fără nici un Dumnezeu!... ● Vineri seara, pe **Antena 1**, un fost moderator onest, decăzut în circuri de periferie, pe nume Mădălin Ionescu, se căznea la

greu să fie antrenant, dacă nu cumva de-a dreptul spiritual într-o emisiune titrată **Și ele vor să fie președinte**. Cine erau ele-le cu pricina? Niște dezbrăcate (la propriu) care, uitându-și la hotel costumele de baie, se fățâiau prin platou în chiloței și sutiene, debitând cu aplomb toate ineptiile pe care le poate produce un cerebel fără circumvoluțiuni lăsat în libertate. N-am înțeles în ruptul pixului ce se voia jalnica reprezentare: Un pamflet politic? O parodie în devans a alegerilor de peste 36 de ore? Divertisment? Bătăie de joc? Prostiție, pur și simplu? Mie, unul, mi s-a părut, în primul și în primul rând, o sfidare la adresa celui mai elementar bun simț. Revoluția cu același nume, preconizată de Crin Antonescu, se vedește încă o dată a fi cea mai reușită glumă a anului. ● Câțiva lideri de opinie jurnalistică, câteva canale TV și câteva publicații de ambe sexe au pus-o de-o campanie hotărâtă pentru strângerea fondurilor necesare aducerii în țara noastră a arhivei redacției românești a postului de radio Europa Liberă. Costul estimativ al operațiunii – vreo 350.000 de euro. O fi mult, o fi puțin pe praful asta de criză mondială? Nu știu nici asta, nici în ce măsură recuperarea respectivei arhive reprezintă o prioritate și o chestiune *de interes național*, cum o calificau protagoniștii campaniei. Mă întreb, însă, ca un umil cetățean pripășit întâmplător pe coclaurii culturii române: oare reconșionarea și editarea manuscriselor lui Mihai Eminescu, afec-

tate de un înalt grad de uzură și deteriorate până în vecinătatea ininteligibilului nu se constituiau și ele într-o la fel de stringentă problemă de interes național? Iar dacă da, cum se face că pentru salvarea acestui tezaur, de valoare culturală inestimabilă, n-a organizat nimeni nici o chetă la nivel național sau măcar județean, sectorial, raional ori sătesc? Știam că literatura și arta, în general, sunt a șaptea roată la căruța guvernărilor noastre, dar nu știam că sunt și ultima preocupare a intelectualilor noștri europeni și liberi. ● Cu ce credeți că se deschide sumarul numărului din octombrie al revistei de cultură **Tomis** editată la Constanța? Cu un articol dedicat lui *Jim Morrison, compozitor, regizor, poet și solist vocal al trupei The Doors (...)* un *mit al secolului XX*, după cum ne asigură competent autorul textului, Dan Mihaș. Cu ce ocazie? Cu nici una; așa, pur și simplu... Abia peste câteva pagini găsim un articol consacrat unui oarecare Eugen Ionescu, autor dramatic, critic literar, eseist, membru al Academiei Franceze etc. de la a cărui naștere s-au împlinit în 2009 o sută de ani. Nu e el (articolul, adică) primul după editorial, în schimb e ceva mai scurt decât celălalt: există mereu o justă compensație în toate... ● Cetățeană Dana Grecu este o ființă calmă, pașnică, sociabilă, politicoasă și plină de deferență la adresa contemporanilor săi, indiferent de naționalitate, ocupație, vârstă, convingeri religioase, orientare politică și sexuală. Asta atun-

ci când se află la domiciliu, pe stradă, la piață, la coafor și în alte locuri de interes privat. Drama începe din clipa în care persoana descinde în studiourile **Antenei 3** unde prestează cu sârg, în calitate de moderatoare a emisiunii **La ordinea zilei**. Atunci, toată pășnicia Danei Grecu se duce pe apa sâmbetei și a celorlalte zile din săptămână, iar infatigabila silfidă devine o fiară dezlănțuită: se răstește la invitați, nu-i lasă să termine o frază (ba, uneori, nici s-o înceapă...), se strâmbă inestetic, își dă ochii peste cap și mitraliază în jur ininteligibil, inchi-zitorial și țâștist un torent de vorbe, vorbe, vorbe... Dacă cineva are răbdarea și tăria de caracter s-o suporte mai mult de trei minute consecutiv pe exploziva Dana își poate depune liniștit candidatura pentru un loc fruntaș în paginile Cărții recordurilor de ridicol care nu ucide. ● Eșantioane din opiniunile sincere ale domnului Victor Martin publicate sub titulatura **Aforisme** în ultimul număr al mensualului **Literatorul**: 1. *Literatura proastă crează o critică de calitate* (Mă rog, e și asta un punct de vedere, la care criticii nu subscriu deloc, iar literații chiar mai puțin...); 2. *Mi s-a spus că, pentru a fi citat, trebuie să-mi dau obștescul sfârșit* (Sfat prietenesc: nu riscați inutil, soluția nu e foarte sigură!); 3. *De ce poezia? Pentru că scriind poezie, nu-i neapărat nevoie să fii tâmpit* (Întrebare inocentă: dar scriind aforisme, ce se întâmplă, doctore?!). (C.St.)

PLECAT-AU TOATE DIN EUROPA LEAGUE...

Un campionat întreg echipele noastre visează, trag sforile, blătuesc, spre a ajunge la startul competițiilor europene: care direct în Liga Campionilor, care în preliminariile ei, care prin Europa League pe diverse trepte ale preliminariilor. Toate își înfoaie penele, toate promet marea fără sare, desalinizată de noile transferuri, de noii antrenori care, toți, sunt cele mai bune achiziții și care, toți, fac cele mai bune antrenamente și cele mai bune pregătiri din lume. Atâta optimism nu este lipsă de realism, este prostia în stare pură. Dar e o prostie parșivă. Lipsa oricărei umbre de îndoială din declarații sunt argumentele justificative de mai târziu: noi am făcut tot ce trebuia, noi avem valoare, dar... De aici, imaginația se dezlănțuie fără nicio opreliște și așa zice fără nicio rușine. Primii incriminați sunt, desigur, arbitrii: n-au dat, au dat, ne-au oprit, i-au împins de la spate pe adversari. Pe firul logicii: arbitrii ne fură pentru că suntem din Est și noi nu trebuie să ajungem acolo, sus de tot, unde toți conducătorii de cluburi cred că merită să fie. Fac aici o paranteză mai lungă: abia își ițiră capul prin Europa, că Dan Petrescu și Mihai Stoica (Meme, pentru majoritatea celor cunoscători de fotbal) au și început să urle că se tem de arbitrajul meciului cu Stuttgart. Presiunea asta pe arbitri a dat roade în România, echipa celor doi fiind favorizată atunci când era nevoie, la meciurile decisive. Circul cu săritul la gâtul arbitrilor – sărit la propriu –, cu hărțuitul arbitrilor de linie a fost productiv și este productiv în România, dar nu cred că poate produce

efecte în Europa. Cred că mult mai eficientă ar fi o slujbă la biserică, o implorare a lui Dumnezeu să nu-i părăsească norocul tocmai acum, pentru că îți trebuie o bafă chioară ca, din cele șapte goluri înscrise în dreptul echipei tale, cinci să fie autogoluri!

Să revin la argumentele ce se țin gaia-mațu' la înfrângerile rușinoase și la prestațiile lamentabile ale echipelor românești și în această toamnă: arbitrii ne arbitrează strâmb pentru că Nașu' Mircea Sandu s-a vândut prea ieftin când i-a dat votul lui Platini. Păi, ar fi trebuit, dacă ar fi avut și el cojones, să le tremure ălora fluierul în gură când vin în România, să ia exemplu de la grecul ăla, Kakos, care la Piatra Neamț a dat un penalty – pentru Urziceni – pentru care la el acasă l-ar fi linșat spectatorii, l-ar fi dezmoștenit armatorii greci și l-ar fi repudiat și înămica lui, cu versurile alea rostite doi pași mai încolo de stadion, la Cetatea Neamțului, e-adevărat acum câteva sute de ani în urmă; „de ești tu acela, nu-ți sunt inimă cu”. În fine, când nimic nu se mai poate pune în căruța arbitrajului intervine soarta. Ideea este că, în general, noi jucăm bine, în cel mai rău caz de la egal la egal cu adversarii, dar exact în seara aia n-am avut și noi noroc. Ba, mai mult, am avut un ghinion teribil. În primul rând, la toate meciurile pierdute lipsește – accidentat sau suspendat – exact fotbalisul care ar fi făcut minunile-minunilor. Mai apoi că, dacă am fi dat gol în un știu ce fază, și nu am fi luat gol în un știu care altă fază ehei, soarta meciului ar fi fost alta! Îi rupeam, le scoteam fotbalul din cap.

În meciurile jucate în această toamnă prin Europa am avut de toate; am condus, am egalat uncori repede, am jucat cu un om în plus, am primit 11 m în ultimul minut, am prins echipe care nu erau tocmai în formă. Degeaba. Aia și-au văzut de treabă și ne-au bătut metodic indiferent cum a curs meciul. Ce este jenat e faptul că nu ne-am făcut punctele care ar fi trebuit făcute: Serif Tiraspol era de bătut și la noi, și la ei, Dinamo Zagreb putea fi învinsă (pentru că e imposibil să nu prinzi echipele ex-iugoslave în fluctuațiile alea mari care îi duc de la măreție la penibil), de la FC Copenhaga se puteau ciuguli trei puncte, turcii de la Galata și Fener un sunt chiar superfotbaliștii de la Manchester sau Barcelona ca să pierzi toate cele 12 puncte. Să spunem că băgam capul între urechi în fața echipelor olandeze Ajax și Twente, deși nu le văd nici pe-astea ca pe niște echipe în fața cărora să pierzi de la tragerea la sorti. Chiar și-așa, și bilanțul era cât de cât onorabil. A rămas Dinamo în cursă. Cu niște șanse mici, dar șanse. Și a rămas în cursă pentru că a obținut ceea ce era firesc, normal să obțină: șase puncte cu Sturm Graz. În linia unui normal care înseamnă în fotbal forțe cam de aceeași mărime, nu ar fi nicio minune să bată cu 2-1 la Atena și să se califice. În linia normalului, fotbalului românesc nu o va face! Probabil va fi o remiză spre a ne face viața și mai amară, adunând din nou frustrări și calcule de genul „dacă... și dacă... și dacă?”. (C.St.)

Un minimalist aproape sentimental

CONSTANTIN STAN

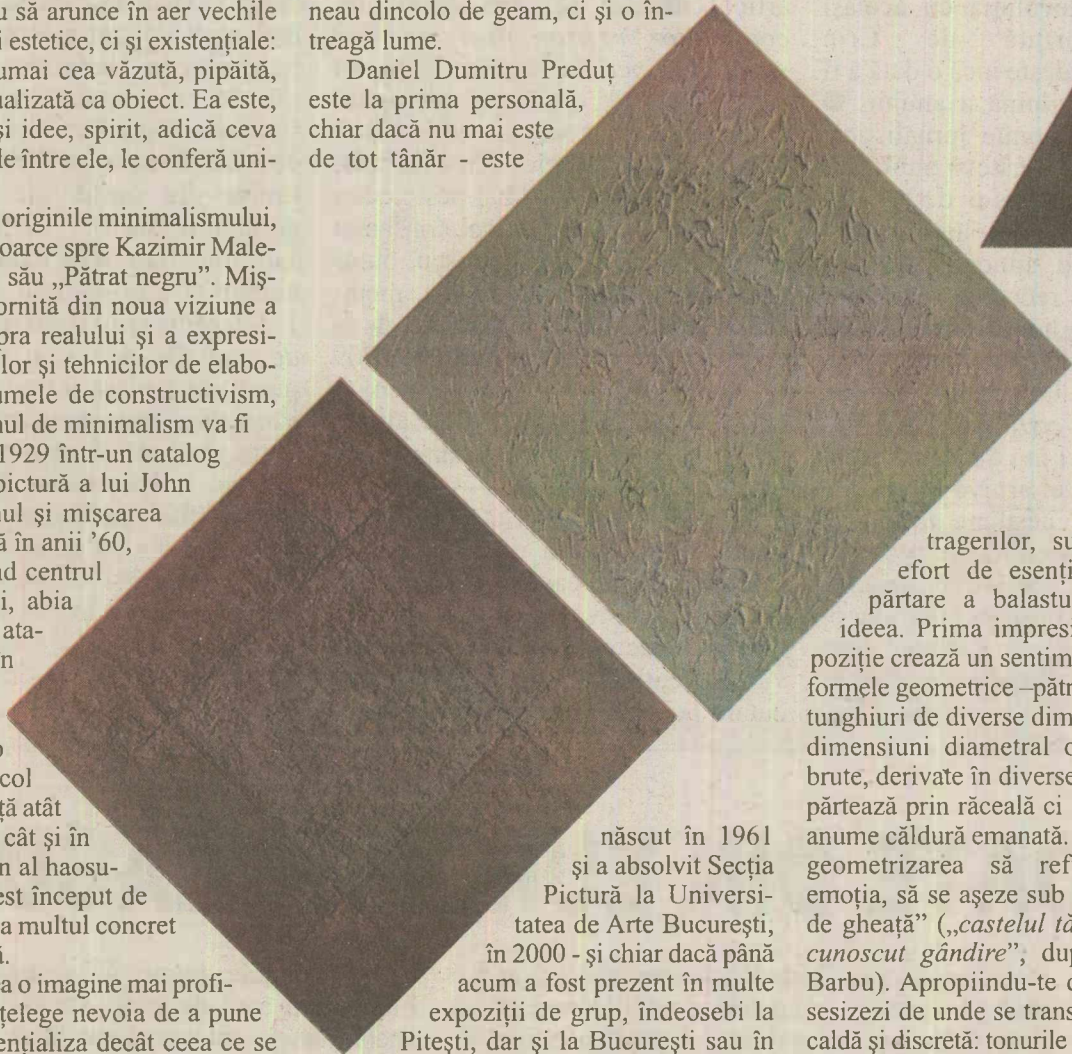
Strâns legat de căutările, experimentele, avangardismul anilor '20-'30, minimalismul propune o abstragere a esențialului din lumea concretă care ne înconjoară și care năvălește în artă atât de puternic încât ea, arta, nu mai are drept funcție decât redarea. Este o oglindă a lumii din afară, cel mai adesea o oglindă vămuită de ideologizare. În deceniile de început de secol XX, acest fel de artă obosise, își sleise sensurile. Experimentele voiau să arunce în aer vechile canoane nu numai estetice, ci și existențiale: realitatea nu e numai cea văzută, pipăită, mirosită, individualizată ca obiect. Ea este, în același timp, și idee, spirit, adică ceva care leagă lucrurile între ele, le conferă unitate în esența lor.

Când se caută originile minimalismului, toată lumea se întoarce spre Kazimir Malevici și la celebrul său „Pătrat negru”. Mișcarea artistică, pornită din noua viziune a lui Malevici asupra realului și a expresivității, a mijloacelor și tehnicilor de elaborare, va purta numele de constructivism, chiar dacă termenul de minimalism va fi folosit încă din 1929 într-un catalog de expoziție de pictură a lui John Graham. Termenul și mișcarea vor reveni în forță în anii '60, New York-ul fiind centrul artistic al acestui, abia acum acceptat ca atare, nou curent în artă. Un curent care, iată, revine după aproape o jumătate de secol măcar ca o tendință atât în artele plastice, cât și în literatură, ca semn al haosului produs, în acest început de secol XXI, de prea multul concret care ne invadează.

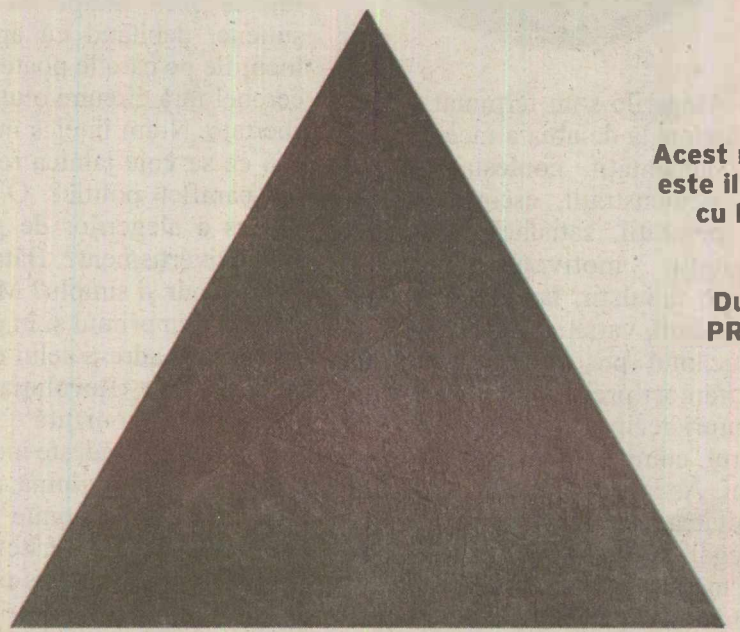
Nici că se putea o imagine mai profitabilă pentru a înțelege nevoia de a pune ordine și de a esențializa decât ceea ce se petrecea în ziua în care am fost să văd expoziția lui Daniel Dumitru Preduț la Pitești:

pe platoul pieței centrale a orașului era un târg de toamnă. Așa cum îl știm cu toții: cu lume amestecată, cu legume, fructe, produse de sezon stivuite, așezate cât „mai artistic”. Și, totuși, senzația era de haos, de lipsă de unitate în forme, expresii și culori. Privirea fugea, incapabilă să se centreze pe ceva care să-i ordoneze realitatea din jur. Odată intrat în galeria „Metopa”, nu numai forfota, zumzetul, informul rămăneau dincolo de geam, ci și o întregă lume.

Daniel Dumitru Preduț este la prima personală, chiar dacă nu mai este de tot tânăr - este

născut în 1961 și a absolvit Secția Pictură la Universitatea de Arte București, în 2000 - și chiar dacă până acum a fost prezent în multe expoziții de grup, îndeosebi la Pitești, dar și la București sau în afara țării în Austria și Belgia. Pare el însuși și ca om mai degrabă dispus abs-

Acest nun este ilustr ale Daniel Dumitru Preduț

tragerilor, supunându-se unui efort de esențializare, de îndepărtare a balastului care ascunde ideea. Prima impresie produsă de expoziție crează un sentiment contradictoriu: formele geometrice - pătrate, romburi, dreptunghiuri de diverse dimensiuni, așa zice de dimensiuni diametral opuse! -, culorile brute, derivate în diverse tonuri nu te îndepărtează prin răceală ci te apropie printr-o anume căldură emanată. Te-ai fi așteptat ca geometrizarea să refuze sentimentul, emoția, să se așeze sub cupola „castelului de gheață” („castelul tău de gheață l-am cunoscut gândire”, după cum zice Ion Barbu). Apropoiindu-te de fiecare lucrare, sesizezi de unde se transmite această undă caldă și discretă: tonurile aplicate au o jovialitate a formelor figurative, la unele părând o reluare a motivelor populare înscrise pe

broderii, altele ducând spre miniaturile care erau împodobite cărțile în Evul Mediu. Daniel Preduț respectă, așa zice cu sfințenie, principiile minimalismului - precizie, simetrie extremă, incorporare a formelor geometrice de multe ori în patternuri repetitive -, dar nu se limitează la o desăvârșită execuție care ar „răci” ideea. Expoziția în sine este gândită ca alternare de gol și plin, complementaritate a formelor și culorilor creând o senzație de confort, de relaxare, căldură, în însăși esențializarea care nu e reducionism, în cazul său.

Prima personală a lui Daniel Preduț e un fapt artistic ce merită cunoscut și apreciat, impunând un autor care la, hai să zicem, debut ne apare ca un consacrat pictură. Cu tot respectul ce îl port școlii la Pitești - nu e prima dată când văd la „Metopa” expoziții excelente - așa spune profesorului că nu e bine să se cantoneze participări individuale și în grup doar ca să se simte nevoia de a ieși în lumea curentă poate chiar cu această expoziție care îl personalizează și îl consacră!

ACADEMIA DE POEZIE

La Festivalul de poezie de la Iași „Petrecere cu poezie, prieteni și... trufe de ciocolată” a fost lansată revista „Academia de poezie”, eveniment repetat la târgul de carte „Gaudeamus” de data aceasta însă și într-un format de lux, în tradiția cărților-obiect de artă a editurii lui Emil Stratan EIS-Art. Revista, ce își propune apariții trimestriale, în format A4, are o sută de pagini și beneficiază de patronajul spiritual al filozofului Mihai Șora. Ținuta și sumarul au, într-adevăr, o aură academică, operând numai cu certitudini și nicio umbră de îndoială care să

lase loc dezbaterilor. Linia e trasată de editorialul lui Mihai Șora a cărui încredere în poezie și cuvânt este nemărginită: „Trebuie negreșit să-ți ții destinul. Să scrii. Să nu pui vreodată - din prea-plin ori din grabă - la îndoială poezia. Chiar dacă lumea se lasă greu citită până în adâncul ei cel mai adânc, trebuie să înveți să-i pătrunzi înțelesurile. Aici se află imperativul”. Chiar și eselul lui Benjamin Fondane, tradus și prezentat fragmentar de Luiza Palanciuc și Mihai Șora - „Fals tratat de estetică. Eseu despre criza de realitate” impune un

tonus pozitiv prin feroarea cu care Fondane pledează pentru existent în concretețea lui și desfidând abstractul, teoreticul. Revista impune viitoarei Academii a poeziei române două nume mari: Angela Marinescu și Ion Mureșan, publicați cu grupaje consistente și comentați/analizați de critici importanți - Alex. Ștefănescu și Alexandru Cistelean, și pariază pe două nume tinere, dar bine definite în noua literatură: Marius Ianuș și Constantin Acosmei - girați, la rându-le, de Ion Pop și Bogdan Crețu. Din poezia europeană ni se propune Simon

Vinkenoog, poet olandez, „profet al dragostei și al LSD-ului”, evocat, într-o întâmplare savuroasă, de Ioan Es. Pop. Lucian Vasiliu oferă un amplu fragment dintr-o convorbire cu Cezar Ivănescu despre Eminescu, poezie, existență, morală și intransigență, iar despre Constantin Baciu, cu ale cărui lucrări este ilustrată revista, scrie, recuperator, Pavel Șușară. La „Cartea de poezie”, Paul Cernat comentează entuziast volumul lui Aurel Pantea „Negru pe Negru”. „Academia de poezie” se dorește chiar o Academie de poezie! (C.S.)

